

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALK TA'LIM VAZIRLIGI
A.QODIRIY NOMLI JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
SPORT FANLARI USLUBIYATI KAFEDRASI

“Himoya qilishga ruxsat beraman”
Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat
fakulteti dekani dots.O.E.Muqimov
“ _____ ” _____ 2013 yil

**5141900 – Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi
bo'yicha bakalavr darajasini olish uchun**

**“Futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik
texnologiyalarni tadbiiq etish” mavzusida bajarilgan**

МАЛАКАВИЙ БИТИРУВ ИШИ

Bajaruvchi: 401-gurux Karimov A.
Ilmiy raxbar: o'qituvchi B.A.Sultonov

Ishni himoyaga tavsiya etaman:

B.A.Sultonov

**BMI Sport fanlari uslubiyati kafedrasi ___ sonli yig'ilish qarori
bilan himoyaga tavsiya etilgan:**

Kafedra mudiri:

U.M.Shokirov

Jizzax-2013 yil

A.Qodiriy nomli Jizzax davlat pedagogika instituti Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat fakulteti bitiruvchisi Karimov A'zamning "Futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish" nomli bitiruv malakaviy ishiga

T A Q R I Z

Bitiruv malakaviy ishi futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etishning o'ta dolzarb masalalari samaradorligini aniqlashga qaratilgan. Muallif o'zining bitiruv malakaviy loyixasini ishlab chiqishda qo'yilgan maqsad va vazifalarga munosib ilmiy-tadqiqot uslublaridan foydalangan. Ishda o'rganilayotgan muammoning mohiyati va uning bugungi holati mavjud ilmiy adabiyotlardagi ma'lumotlar asosida qiyosiy tahlil etilgan. Mavzu bo'yicha olingan tadqiqot natijalari taqqoslov asosida atroflicha muhokama etilgan va muallifning shaxsiy mulohazalari asosida obyektiv baholangan. Jumladan, futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish, jismoniy mashqlarga mashg'ulotlarni tashkil etish an'anaviy va noan'anaviy shakllari samaraliligini tahlil qilish bo'yicha maqtovli ishlar qilingan.

Alohida ta'kidlash joizki, tadqiqot natijalarining tahlili nafaqat ma'lumotlar qiyosloviga asoslangan, balki statistik jadvallar va muvofiq diagrammalar bilan dalolatlangan. Shu bilan bir qatorda mazkur ishning mazmuni ayrim nuqson va kamchiliklardan holi emas. Chunonchi, ayrim jumlar masalaning tom ma'nosi yoki mantiqiy mohiyatini tushunish imkoniyatidan uzoqlashtiradi. Pedagogik tajribaning shart-sharoitlari, tashkil etilish tartibi, nazorat va tajriba guruhlarining qiyosiy tafsiloti yetarli darajada o'z ifodasini topmagan. Lekin, ushbu kamchiliklar malakaviy bitiruv ishining umumiy salohiyati va ilmiy mohiyatiga deyarli salbiy ta'sir etmaydi. Binobarin, mazkur malakaviy ish muallifning kasbiy tayyorgarligiga mos yetuk ilmiy loyiha sifatida rasmiy himoyaga tavsiya etilishi mumkin.

«Sport fanlari» kafedrasida katta o'qituvchisi

K. Shodmonov

**A.Qodiriy nomli Jizzax davlat pedagogika instituti Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat fakulteti bitiruvchisi Karimov A'zamning "Futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish" nomli bitiruv malakaviy ishiga Jizzax shaxar 21-maktab o'qituvchisi Odilov Erkin tomonidan berilgan
T A Q R I Z**

Mustaqil O'zbekiston Respublikasida yoshlarni har tomonlama tarbiyalash jismoniy tarbiya va sport sohasida ham dolzarb masala bo'lib hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda Vatanimizning futbol sport turi bo'yicha jahon chempionatlariga chiqishi uchun muammolar mavjud. Mazkur muammolarni ijobiy hal qilish va har bir fuqaroni Vatan himoyasiga jismonan tayyor, kelajak avlodni nafaqat aql idroki, zehni, manaviyati, tadbirkorligi va ishbilarmonligiga balki, millatni sihat salomatligiga jismoniy barkamolligiga ham bevosita bogliqdir. Prezident I.A.Karimovning shaxsiy tashabbuslari bilan sportga katta etibor qaratildi va mamlakatimiz sportchilari Dunyo sporti maydonlarida ulkan muvaffaqiyatlarga erishdilar. Ayniqsa millionlar o'yini - sportning futbol turi katta ahamiyat kasb etmoqda.

Karimov A'zam tomonidan «Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat» yo'nalishi bo'yicha bakalavrlilik darajasini olish uchun yozgan «**Futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish**» mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi hozirgi kunning eng dolzarb muammolaridan sanaladi.

Barkamol avlod tarbiyasida jismoniy tarbiya va sport yetarlicha malumotlar yozilgan. Muallif tomonidan yozilgan bitiruv malakaviy ishi kirish, 3 bob, 11 paragraf, xulosa, adabiyotlar ro'yxatidan iborat bo'lib 50 betni tashkil etadi. Bitiruv malakaviy ishida adabiyotlardan yetarlicha foydalangan va muammoning yechimini topgan.

Ushbu yozilgan bitiruv malakaviy ishi to'la yakunlangan deb hisoblayman va ishni himoyaga tavsiya etaman.

Taqrizchi:

o'qtuvchisi Odilov E

A.Qodiriy nomli Jizzax davlat pedagogika instituti Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat fakulteti bitiruvchisi Karimov A'zamning "Futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish" nomli bitiruv malakaviy ishiga ilmiy rahbar B. Sultonov tomonidan berilgan

X U L O S A

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Vazirlar Mahkamasi tomonidan chiqarilayotgan Farmon hamda Qarorlar O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sportni rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi, «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi Qonunlarida, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da jismoniy tarbiya darslariga zarur tuzatishlar kiritish, ularning samaradorligini oshirish asosiy maqsad qilib qo'yilgan. Bobonazarov Izzat tomonidan «Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat» yo'nalishi bo'yicha bakalavrlilik darajasini olish uchun yozgan «Futbol sport turini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish» mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi hozirgi kunning eng dolzarb muammolaridan sanaladi.

Bitiruv malakaviy ishi 3 bob 11 bo'lim asosida yozilgan bo'lib, uning hajmi 50 betni tashkil etadi. Muallif tomonidan yozilgan bitiruv malakaviy ishida zarur asosiy va qo'shimcha adabiyotlardan yetarlicha foydalangan hamda muammoning echimini topgan.

Birinchi bobda jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etishning nazariy asoslari bag'ishlangan ilmiy pedagogik adabiyotlarni tahlili bayon etilgan.

Ikkinchi bob pedagogik tajribalar o'tkazishning usul va metodlarining asosiy tamoyillari bilan keng yoritilgan.

Uchinchi bobda esa ilmiy tadqiqotni o'tkazish usuliyati va uning samaradorligini eksperimental tekshirishning muhim masalalari xususida to'htalib o'tilgan.

Karimov A'zam tomonidan yozilgan ushbu bitiruv malakaviy ishi to'la yakunlangan deb hisoblayman va ishni himoyaga tavsiya etaman.

Ilmiy raxbar

B. Sultonov

**FUTBOL SPORT TURINI O'RGATISHDA YANGI PEDAGOGIK
 TEXNOLOGIYALARNI TADBIQ ETISH
 MUNDARIJA**

KIRISH	2
I BOB. JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING NAZARIY ASOSLARI	
1.1. Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etishning ilmiy- pedagogik asoslari.....	6
1.2. Ta'lim jarayonda pedagogik texnologiyalar klassifikatsiyasi.....	14
1.3. Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarning qo'llashning hozirgi holati.....	21
II BOB. TADQIQOT USULLARI VA UNI TASHKIL ETISH	28
2.1. Tadqiqot uslublari.....	28
2.2. Ilmiy-uslubiy adabiyotlar manbalarini taxlil qilish va amaliy tajribalarni umumlashtirish.....	28
2.3. Talabalar bilan savol - javob o'tkazish.....	28
2.4. Pedagogik kuzatishlar va nazorat testlari.....	29
2.5. Talabalarni nazariy tayyorgarligini aniqlash.....	29
2.6. Tadqiqotning tashkil etilishi.....	29
III. BOB. ILMIY TADQIQOTNI O'TKAZISH USULIYATI VA UNING SAMARADORLIGI	32
3.1 Texnologiyalardan foydalanish metodikasi.....	32
3.2 Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion texnologiyalar va interfaol usullari qo'llash	37
XULOSALAR	40
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	41-44

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Mustaqil O‘zbekiston Respublikasining dunyo taraqqiyoti darajasidagi istiqbolini ta‘minlash iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va madaniy sohalarida katta o‘zgarishlar bo‘lishi bilan bog‘liq. Bunday o‘zgarishlarda ishtirok etish insonlardan yuqori darajadagi umumiy va maxsus bilimlar, yuksak madaniyat, ma‘naviyat va keng dunyoqarashni talab etadi. Ta‘lim tizimini shu talablar asosida qayta qurish – jamiyatning kelajak avlod tarbiyasi sohasidagi ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Prezidentimiz Islom Karimov ta‘kidlaganidek: “Bugungi kunda bizning qilayotgan barcha ishlarimiz farzandlarimizning baxtu saodati, ularning yorug‘ kelajagi uchun amalga oshirilmoqda”.¹

O‘zbekiston Oliy majlisining IX sessiyasida qabul qilingan “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” yosh avlodni tarbiyalashning asosiy istiqbol va yo‘nalishlarini belgilab berdi. “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”da ta‘limni tubdan isloh qilishning asosiy yo‘nalishlari ko‘rsatib berilgan. Unda “Uzluksiz ta‘lim ijodkor, ijtimoiy faol, ma‘naviy boy shaxs shakllanishi va yuqori malakali raqobatbardosh kadrlar ildam tayyorlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi” - deb ko‘rsatilgan. Shuningdek, dasturda: “Ta‘lim berishning ilg‘or pedagogik texnologiyalarini, zamonaviy o‘quv - uslubiy majmualarni yaratish va o‘quv-tarbiya jarayonini didaktik jihatdan ta‘minlash umumiy o‘rta ta‘limning asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilangan.

Darhaqiqat, ilg‘or pedagogik texnologiyalar ta‘lim jarayonini unumdorligini oshiradi, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash jarayonini shakllantiradi, o‘quvchilarda bilimga ishtiyoq va qiziqishni oshiradi, bilimlarni mustahkam o‘zlashtirish, ulardan amaliyotda erkin foydalanish ko‘nikma va malakalarini shakllantiradi.

¹ Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat yengilmas kuch.–T.: Ma‘naviyat, 2008 y. 56-bet

Pedagogik texnologiyaga asoslangan ta'lim jarayonida o'qituvchi faoliyati va o'quvchi faoliyati doirasi aniq belgilanadi, ta'limni tashkil etishning aniq texnologiyasi ko'rsatiladi.

“Bugungi kunda jismoniy tarbiya va sport sohasida, ayniqsa, bolalar sportini yanada rivojlantirish, har bir shahar va qishloqda zamonaviy talablarga javob beradigan, zarur anjomlar bilan jihozlangan sport maydonchalari, inshoot va majmualarni barpo etish bo'yicha amalga oshirayotgan ishlarimiz o'zining ijobiy samarasini bermoqda”².

Shu ma'noda ilg'or pedagogik texnologiyalarni amalda joriy etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'limga texnologik yondashuv pedagogik jarayonga faol ta'sir etuvchi va uning samaradorligini, bir butunligini va muvaffaqiyatini belgilab beruvchi omillardan hisoblanadi.

O'zbekiston ta'lim tizimining insonparvarlashuvi, demokratlashuvi va yangi texnologiyalarning kiritilishi pedagogika fani oldiga ta'limning mazmuni, tuzilishi, rivojlanish darajasi, imkoniyatlari va texnologiyasini aniqlashdek murakkab vazifalarni qo'ydi. Bu vazifalarni hal qilish bir qancha muammolarni keltirib chiqardi.

Hozirgi davrda yangi pedagogik texnologiya asosida o'qitish haqida matbuotda turli-tuman fikrlar bildirilmoqda. Ta'limga yangicha, texnologik yondashish haqida fikr yuritilishi tasodifiy hol emas. Yangi pedagogik texnologiya asosida o'qitishni yo'lga qo'yish, ta'lim jarayonini o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli sohalarini yaratish uchun tinimsiz izlanish o'qituvchining muhim vazifasi bo'lib qolmoqda. Shunday qilish kerakki, o'quvchilar pedagogik jarayonning faol subyektlariga aylansinlar.

Barcha ta'lim turlari kabi jismoniy tarbiya darslarida ham pedagogik texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyatga egadir. Chunki jismoniy tarbiya darslari o'quvchilarning nafaqat jismoniy, balki aqliy rivojlanishini ta'minlaydi,

² I. Karimov. Karimov I.A. Mamlakatimizni modernizatsiya qilish yo'lini izchil davom ettirish – taraqqiyotimizning muhim omilidir // Xalq so'zi. 2010 yil 8 dekabr.

o‘quvchilarni faollashtirish, mutaqil ishlashga o‘rgatish, ta’limning keyingi bosqichlarida o‘quvchilarning ta’lim jarayonining faol subyektlariga aylanishlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Lekin pedagogik adabiyotlarda jismoniy tarbiya darslari ta’lim texnologiyasi masalalariga kam e’tibor berilgan. Pedagogik texnologiyalarni qo‘llashda jismoniy tarbiya ta’limining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Ayniqsa millionlarning sevimli sport turi bo‘lgan futbolni o‘rgatishda bu usul muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham biz tadqiqotimiz mavzusini **“Futbol sport turini o‘rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish”** deb nomladik.

Tadqiqotning o‘rganilganlik darajasi. Abu Ali ibn Sinoning jahon Fani oldidagi xizmati shundan iboratki o‘tgan davrdagi ilmiy fikr yutuqlarini dastavval tibbiyot sohasidagi yutuqlarni umumlashtirib qolmay, o‘rta asrlar fanini yanada rivojlantiradi. “Kitob ul Qonun fit tibb” ya’ni “Tibb ilmlari qonuni” degan klassik asari uning shuxratini butun dunyoga taratdi.

Dunyo olimlari orasida birinchi marta jismoniy mashqlarni ta’riflab bergan va o‘ziga xos tarzda klassifikatsiya qilgan (sistemaga solgan) mashhur olim Abu Ali ibn Sinoning xizmatlari ayniqsa katta.

Maktab yoshdagi bolalar jismoniy tarbiyasini ilmiy asoslab bergan rus olimi anatom, biolog, pedagog, jamoat arbobi Pyotr Fransevich Lesgaft (1837-1909) hisoblanadi. YE.N. Medinskiy so‘zi bilan aytganda P.F. Lesgaft o‘zining jismoniy ma’lumot nazariyasini yaratish bilan birga oila tarbiyasining nazariyasi bilan o‘z ishini yakunladi. ingliz olimi, filosofi Jan Lokni (1632-1704) o‘z davrida ma’lum bo‘lgan fransuz olimi Jan Jak Russo (1712-1778) shvedsariyalik olim pedagog demokrat Iogan Genrix Pestolotsiy (1746-1827) asarlari kata rol o‘ynadi. J.J. Russo va I.G. Pestolotsiylarni pedagogik ta’siri asosida XVIII asrda Germaniyada yangi tipdagi maktab ochiladi. Bu maktablar filontroplar burjuaziya odamsevarlari maktabi nomini oladi. Bu maktablarda kuproq o‘rin jismoniy tarbiyaga berilgan edi. Jismoniy tarbiya bo‘yicha ma’lum bo‘lgan

mutaxassislar G.Fit (1763-1836G‘, I.Guts-Muts (1759-1839) filontropida seki nasta keng ma’lum bo‘lgan nemets gimnastikasi Fridrix Lyudovik Yan asos solgan (1778-1852) va uning tarafdorlari gimnastikani maktabdagi boshqa umumta’lim fanlarining eng zaruriy fanlaridir deb ayDarsning tashkil etishning xilma-xil metodlari V.V. Belinovich, K.X. Grantin, N.A. Lupandina, Z.I. Kuznetsova, V.G. Yakovleva, K.D. Novikov, L.P. Matveyev va boshqa olimlar tomonidan ochib berilgan.

Keyingi yillarda jahon pedagogik ilmiy-tadqiqot ishlarida ta’lim texnologiyasiga qiziqish yaqqol ko‘zga tashlanadi.

Pedagogik texnologiya, uning ta’lim jarayonida qo‘llanilishi, yo‘l va usullari haqida rus pedagoglari A.A.Andreyev, V.P.Bespalko, M.T.Gromkova, M.V.Klarin, Mila Noviklar, amerikalik pedagog Bob Kizlik, o‘zbekistonlik olimlar B.R.Adizov, B.L.Farberman, N.Saidahmedov, M.Ochilov, M.H.Mahmudov, S.Ziyamuxamedova, B. Ziyamuxamedov, O‘.Tolipovlarning ishlarida bayon etilgan.

Tadqiqot maqsadi: jismoniy tarbiya darslarida va Futbol sport turini o‘rgatishda pedagogik texnologiyalarni joriy etishning yo‘l va usullarini ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti: jismoniy tarbiya darslarida va Futbol sport turini o‘rgatishda pedagogik texnologiyalarni joriy etish jarayoni.

Tadqiqot predmeti: jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etishning mazmuni.

Tadqiqot vazifalari: ilmiy pedagogik adabiyotlar, tadqiqotlarni o‘rganish orqali jismoniy tarbiya darslari jarayonida pedagogik texnologilarni joriy etishning nazariy asoslari va omillarini aniqlash;

2) jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etishni ilmiy tahlil etish;

3) jismoniy tarbiya darslarida futbol sport turini o'rgatishda pedagogik texnologilarni joriy etishning o'ziga xos xususiyatlarini va uni faollashtirish omillarini, o'quvchilarning o'qish motivlari va ularni rivojlantirish yo'llarini tahlil etish;

4) jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etish tizimini ishlab chiqish va uning samaradorligini aniqlash.

Tadqiqot metodlari: pedagogik tahlil, kuzatish, anketa, savol-javob, suhbat, pedagogik eksperiment, umumlashtirish.

Tadqiqotning metodologik asosi: "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Kadrlar tayyorlash Milliy Dasturi", dialektik bilish nazariyasi va uning muhim prinsiplari, "Pedagogik ta'lim konsepsiyasi", "Umumiy ta'lim konsepsiyasi", Sharq mutafakkirlarining o'quvchi faoliyati haqidagi ilmiy merosi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqlari, asarlarida ta'lim jarayonini takomillashtirish haqidagi bayon qilingan fikrlari, O'zbekiston Respublikasi hukumatining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining bo'yruqlari hamda mavzuga oid pedagogik-psixologik manbalar.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi:

- jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etish nazariy asoslandi va uning omillari ko'rsatildi;

- jismoniy tarbiya darslarida futbol sport turini o'rgatishda pedagogik texnologilarni joriy etishni ilmiy tahlil etildi;

- jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etishning o'ziga xos xususiyatlari va ularni faollashtirish omillari, o'quvchilarning o'qish faoliyat motivlari va ularni rivojlantirish yo'llari belgilab berildi;

- jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etish tizimi ishlab chiqildi;

Tadqiqotning nazariy va amaliy ahamiyati: pedagogika kursi jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etishga yo'naltirilgan nazariy qarashlar va yondashuvlar bilan boyitildi. Shuningdek, jismoniy tarbiya

darslarida pedagogik texnologilarni joriy etish orqali o‘qish motivlari, ularni rivojlantirish yo‘llari belgilab berildi.

Tadqiqot natijasida jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilarni joriy etishni tashkil etishga oid ishlab chiqilgan ilmiy-metodik tavsiyalar va ta’lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning hajmi: kirish, 3 bob, 11 paragraf, xulosa, adabiyotlar ro‘yxatidan iborat bo‘lib 50 betni tashkil etadi.

I. BOB. JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING NAZARIY ASOSLARI.

1.1. Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etishning ilmiy- pedagogik asoslari

Ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar davrida jamiyat hayotiga yangiliklarning kirib kelishi, inson mehnatining takomillashishi, qulaylikka ega bo'lishi, yangilanib borishiga bo'lgan ehtiyoj ta'lim sohasida ham bir qator o'zgarishlar bo'lishini taqozo etmoqda. Hozirgi kunga kelib ta'lim sohasida shu davrgacha erishilgan yutuqlarni asrab-avaylagan holda ma'lum stereotiplardan voz kechish vaqti keldi.

O'zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash Milliy dasturida "Ta'lim muassasalarining moddiy-texnika va axborot bazasini mustahkamlash davom ettiriladi, o'quv-tarbiya jarayoni yuqori sifatli o'quv adabiyotlari va ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan ta'minlanadi"-deyilgan³.

Ta'limda ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash uchun texnologiya tushunchasining mazmunini chuqur anglash kerak. Texnologiya - yunoncha so'z bo'lib, «tehne»-mahorat, san'at, «logos»- tushuncha, ta'limot ma'nolarini anglatadi.

Texnologiya tushunchasi - tayyor mahsulot olish uchun ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llaniladigan usul va metodlar majmui, shunday usul va metodlarni ishlab chiquvchi va takomillashtiruvchi fan sifatida ta'riflanadi.

Ishlab chiqarish jarayonlarining tarkibiy qismi bo'lgan amallar - materiallarni qazib olish, tashish, tartibga solish, saqlash va boshqalar ham texnologiya deyiladi. Texnologiyaga ishlab chiqarish jarayonlarini tasvirlash, ularni bajarish bo'yicha qo'llanmalar, texnik qoidalar va talablar, grafiklar ham kiradi⁴.

³ Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: Sharq, 1998. 41-b.

⁴ Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Qarshi: Nasaf. 2000. 7 - b.

Demak, texnologiya - bu ishlab chiqarishning ma'lum bir tarmog'ida, ishlab chiqarish jarayonlarining majmui, shuningdek, ishlab chiqarish usullarining ilmiy tavsiflanishi demakdir.

Pedagogika fani va amaliyotida qo'llanilayotgan "pedagogik texnologiya" atamasi inglizcha "an educational technology" so'zidan olingan bo'lib, aynan tarjimai "ta'lim texnologiyasi" degan ma'noni bildiradi.

Pedagogik texnologiya haqida fikr yuritishdan oldin u nimani anglatishini bilishi lozim.

Texnologiya yunoncha so'z bo'lib, texne - mahorat, san'at, logos - tushuncha, ta'limot ma'nolarini anglatadi.

Texnologiya tushunchasi - tayyor mahsulot olish uchun ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llaniladigan usul va metodlar majmui; shunday usul va metodlarni ishlab chiquvchi va takomillashtiruvchi fan sifatida ta'riflanadi.

Pedagogika fani va amaliyotida qo'llanilayotgan "pedagogik texnologiya" atamasi inglizcha "an educational technology" so'zidan olingan bo'lib, aynan tarjimai "ta'lim texnologiyasi" degan ma'noni bildiradi.

Pedagogik texnologiya-bu ta'lim shakllarini optimallashtirish maqsadida texnik vositalar, inson salohiyati, hamda ularning o'zaro ta'sirini inobatga olib, o'qitish va bilim o'zlashtirishning barcha jarayonlarini anglash, yaratish va qo'llashning tizimli metodidir⁵.

Bu ta'rifni YUNESKO tashkiloti ma'qullagan.

Keyingi yillarda pedagogik texnologiya har xil mualliflar turli xil ta'rif bermoqdalar. Bu ta'riflar har bir muallifning pedagogik texnologiyaga turlicha yondashuvidan darak beradi. Ulardan ba'zilari:

V.P.Bespalko: «har qanday faoliyat yoki texnologiya, yoki san'at bo'lishi mumkin. San'at ichki sezgi (intuitsiya)ga, texnologiya esa fanga asoslanadi. hammasi san'atdan boshlanadi va texnologiya bilan tugaydi va yana qaytadan boshlanadi» - degan edi.

⁵ "Progressivniye pedagogicheskiye texnologii", Toshkent, 1999, 3 - bet.

M.Ochilov “Pedagogik texnologiya – tizimli, texnologik yondashuvlar asosida ta’lim shakllarini qulaylashtirish, natijasini kafolatlash va obyektiv baholash uchun inson salohiyati hamda texnik vositalarning o‘zaro ta’sirini inobatga olib, ta’lim maqsadlarini oydinlashtirib, o‘qitish va bilim o‘zlashtirish jarayonlarida qo‘llaniladigan usul va metodlar majmuidir”, degan ta’rifni beradi.

Pedagogik texnologiyaga professor N.Saidahmedov: “Pedagogik texnologiya bu o‘qituvchi (tarbiyachi) tomonidan o‘qitish (tarbiya) vositalari yordamida o‘quvchilarga ta’sir ko‘rsatish va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilab olingan shaxs sifatlarini shakllantirish jarayoni”-degan ta’rifni beradi.

Keltirilgan ta’riflarni ilmiy-falsafiy nuqtai nazaridan tahlil qiladigan bo‘lsak, uzoq horijda berilgan ta’riflar bilan MDH mamlakatlari olimlari bergan ta’riflari bir-biriga yaqin kelsa-da, farqi ham anchaligini ko‘ramiz. Jumladan, YUNESKO ta’riflarida tizimli yondashuv tamoyillariga alohida urg‘u berilgan.

Ta’lim texnologiyasi – oldindan belgilangan o‘quv maqsadlariga erishishni kafolatlaydigan, ta’lim jarayonida inson va texnika resuslaridan foydalanishning loyixalashtirilgan muayyan tizimi.(XTV “Multimediya umumta’lim dasturlarini rivojlantirish” markazi ta’rifi).

Pedagogik adabiyotlarda “pedagogik texnologiya”, “ta’lim texnologiyasi”, “tarbiya texnologiyasi” kabi atamalarga duch kelamiz.

Ta’lim texnologiyasiga pedagogikada yangi tushuncha yoki ta’lim jarayonini tashkil etishning tamoman yangi usuli ham deb qaramaslik kerak. Ta’lim texnologiyasi mavjud tajribalarning ilg‘or, o‘quvchilar uchun qulay shakllarini saqlagan va ijodiy rivojlan-tirgan holda o‘quvchilardagi bilim va qobiliyatlarni rivojlantirish uchun juda qulay yo‘llar bilan ta’lim funksiyasini amalga oshirishdagi mahorat, qobiliyat va san’at tushuniladi.

Pedagogik adabiyotlarni o‘rganish va tahlil etish pedagogik texnologiyaning muhim xususiyatlari, belgilari qatorida quyidagilarni ko‘rsatishga imkon beradi:

- ta'lim jarayonini oldindan loyihalash va sinfda o'quvchilar bilan qayta ishlab chiqish;
- tizimli yondashuv asosida talabning o'quv-biluv faoliyatini tavsiflaydigan ta'lim jarayoni loyihasini tuzish;
- ta'lim maqsadi real, aniq diagnostik bo'lishi va o'quvchining bilim o'zlashtirish sifatini obyektiv baholash;
- ta'lim jarayonining tuzilishi va mazmuni yaxlitligi, o'zaro bog'liq va bir-biriga o'zaro ta'sir ko'rsata olishi;
- ta'lim shakllarini optimallashtirish (qulaylashtirish);
- ta'lim jarayonida texnik vositalar va inson salohiyatining o'zaro ta'sirini hisobga olish;
- o'quvchilarning kuzatiladigan, aniqlanadigan harakatlari sifatida ta'lim maqsadlarini ko'zlagan etalon asosida oydinlashtirish;
- o'quvchining faolligiga tayanib o'qitish;
- bilimlarni o'zlashtirish jarayonida yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlab, tuzatib borish;
- shakllantiruvchi va jamlovchi baholar;
- belgilangan mezonlarga binoan test topshiriqlarini bajarish;
- ta'limning rejalashtirilgan natijasiga erishish kafolatlanganligi;
- ta'lim samaradorligining yuqoriligi.

Hozirgi davrda yangi pedagogik texnologiya asosida o'qitish haqida matbuotda turli-tuman fikrlar bildirilmoqda. Ta'limga yangicha, texnologik yondashish haqida fikr yuritilishi tasodifiy hol emas. Yangi pedagogik texnologiya asosida o'qitishni yo'lga qo'yish, ta'lim jarayonini o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli sohalarini yaratish uchun tinimsiz izlanish o'qituvchining muhim vazifasi bo'lib qolmoqda. Shunday qilish kerakki, o'quvchilar pedagogik jarayonning faol subyektlariga aylansinlar

Pedagogik texnologiyaning asosi yoki zamini pedagogik tizim hisoblanadi. Pedagogik tizim - shaxsda ma'lum sifatlarni shakllantirishga

qaratilgan umumiy maqsad asosida ta'sir etishning metod, vosita, jarayonlarning o'zaro bog'liq majmuidir.

Har qanday jamiyatda pedagogik tizimning maqsadi jamiyatning shaxsni shakllantirishga qo'ygan talablari asosida belgilanadi va jamiyat talablari asosida tizim ham o'zgarishi mumkin. Juda ko'p tadqiqotlarga asoslangan holda V.P. Bepalko pedagogik tizimning o'zaro bog'liq 6 ta elementini ko'rsatadi.

- Bular: 1) o'quvchi;
- 2) ta'lim - tarbiyaning maqsadi;
 - 3) mazmuni;
 - 4) didaktik jarayoni;
 - 5) o'qituvchi yoki texnik vositalar;
 - 6) ta'lim - tarbiyaning tashkiliy shakllari.

Pedagogik texnologiya fan sifatida ham, shuningdek, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan prinsiplar, yo'd va usullar sifatida ham shakllanib kelmoqda.

Hozirda mavjud bo'lgan pedagogik texnologiyalarni bir qancha belgilariga qarab turlarga ajratiladi. Bu belgilar haqida gapirishdan oldin shuni eslatib o'tishimiz kerakki, pedagogik texnologiya doimo kompleks xarakterga ega bo'lib, u faqat bittagina omildan, metoddan, tamoyildan foydalanmaydi, ya'ni quyida keltiriladigan turlargagina xos bo'lgan monotexnologiyalar aslida mavjud emas. Lekin har bir pedagogik texnologiyada asosiy e'tibor ta'lim jarayonining u yoki bu tomoniga qaratilishi natijasida ularni shu belgilar bo'yicha turlarga ajratiladi.

Bu masalaga turlicha yondashuvlar mavjud bo'lib, ulardan ayrimlarini ko'rsatib o'tamiz.

Bilish faoliyatini boshqarish bo'yicha pedagogik texnologiyalarning quyidagi turlari ma'lum:

- klassik (mumtoz) ma'ruza;

- texnika vositalari yordamida o‘qitish;
- maslahatchilik tizimi;
- darslik bo‘yicha o‘qitish;
- kichik guruhlar tizimi;
- kompyuter yordamida o‘qitish;
- repetitorlik tizimi;
- dasturlashtirilgan boshqaruv.

Ta’lim oluvchiga yondashuv turi bo‘yicha pedagogik texnologichlar quyidagicha nomlanadi:

- avtoritar;
- didaktik yo‘naltirilgan;
- ijtimoiy yo‘naltirilgan;
- antropologik yo‘naltirilgan;
- pedagogik yo‘naltirilgan;
- shaxsga yo‘naltirilgan;
- insonparvarlikka va shaxsga yo‘naltirilgan;
- hamkorlik texnologiyalariga yo‘naltirilgan.

Qo‘llaniladigan asosiy metod bo‘yicha pedagogik texnologiyalar quyidagi turlarga ajratiladi:

- dogmatik, reproduktiv metod;
- tushuntirish, ko‘rgazmali;
- rivojlantiruvchi ta’lim;
- muammoli izlanish;
- ijodiy metod;
- dasturlashtirilgan ta’lim metodi;
- dialogli metod;
- o‘yin metodi;
- o‘z-o‘zini rivojlantiruvchi ta’lim metodi.
- Axborotli (kompyuterli) ta’lim metodi.

Tashkiliy shakllariga ko'ra pedagogik texnologiyalar quyidagi turlarga ajratiladi:

- hozirgi an'anaviy ta'lim;
- shaxsga yo'naltirilgan pedagogik jarayon asosidagi pedagogik texnologiyalar;
- o'quvchilar faoliyatini faollashtirish va jadallashtirish asosidagi pedagogik texnologiyalar;
- o'quv jarayonini boshqarish va tashkil qilish samaradorligi asosidagi pedagogik texnologiyalar;
- materialni didaktik takomillashtirish va rekonstruksiyalash asosidagi pedagogik texnologiyalar
- xususiy fanlar pedagogik texnologiyalari;
- alternativ texnologiyalar;
- tabiatga moslashtirilgan texnologiyalar;
- rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari;
- mualliflik maktabi pedagogik texnologiyalari.
- texnologiyalarni loyihalash va o'zlashtirish texnologiyalari.

Pedagogik texnologiya haqida fikr yuritganda uni uchta aspektida ko'rish mumkin.

Nazariy: Pedagogik texnologiya pedagogika fanining, ta'limning maqsadi, mazmuni va metodlarini ishlab chiquvchi, pedagogik jarayon loyahasini tuzuvchi qismi.

Harakatli jarayon : Ta'limning rejalashtirilgan natijasiga eri-shish uchun uning maqsadi, mazmuni, metod va vositalariga erishi jarayonini tasvirlash yoki algoritmi.

Amaliy jarayon: Pedagogik texnologiyani qo'llash jarayonida shaxsga ma'lum sifatlarning shakllanishi uchun pedagogik jarayon vositalarini ishga solish.

Pedagogik texnologiyani o'quv amaliyotida uzviy bog'liq uch iyerartik

darajada ko'rsatish mumkin:

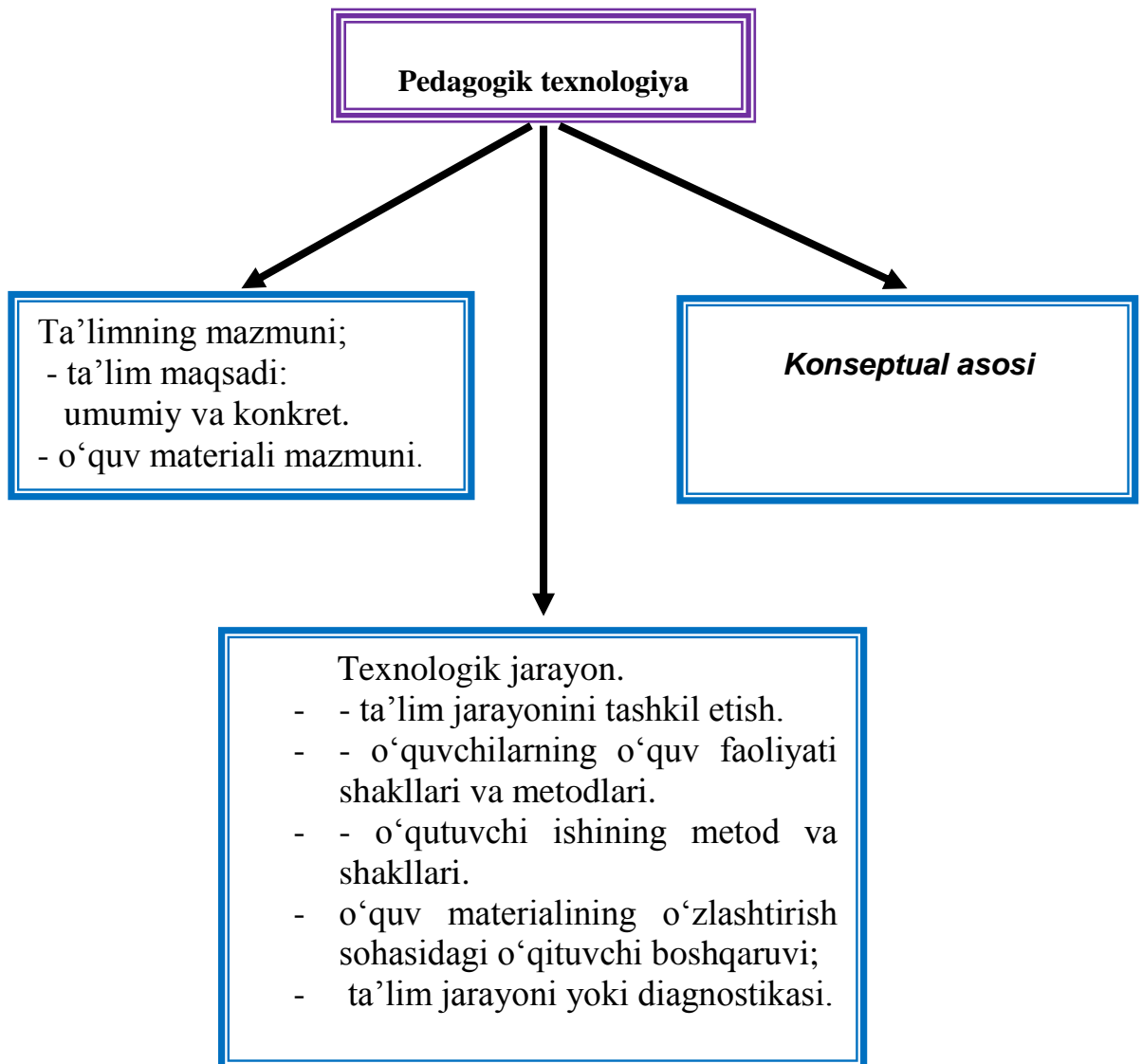
1-daraja: Umumpedagogik, umumdidaktik daraja: umumpedagogik (Umumdidaktik, umumtarbiyaviy) texnologiya yaxlit ta'lim jarayonini xarakterlaydi.

2- daraja: Xususiy metodik daraja: pedagogik texnologiyani xususiy metodikaning bir predmeti darajasida qo'llaniladigan metod, vositalar jamlamasi.

3- daraja: Lokal yoki modulli daraja: lokal texnologiyasi o'quv-tarbiyaviy jarayonining alohida bo'limlarini o'z ichiga olgan xususiy didaktik va tarbiyaviy vazifalarni yechishdip.

Pedagogik texnologiya tarkibiga quyidagilar kiradi:

Pedagogik texnologiya quyidagilarni ta'minlaydi:

<i>Pedagogik texnologiya</i>				
O'quvchilarning rivojlanish, ijodiy shu-g'ullanishning metod, vositalarini o'rganishini, tafakkur rivojini, qiyinchiliklarni yengishga o'rgatadi.	O'quvchilarda o'quv materialini tushunishning muammoli izlanishning yangi shakllarini egallashga imkon beradi	O'quv yurtida ijodiy ta'limiy shart-sharoitlar yaratdi.	Har-xil real ijodiy pedagogik vazifalarni yechish tajribasini egallashga yordam beradi.	Bilish, izlanish jarayonini boshqarishni ta'minlaydi.

Texnologiya mezonlari:

Pedagogik texnologiyaning quyidagi asosiy xususiyatlarini ko'rsatish mumkin:

- o'quv-tarbiyaviy jarayonda o'quv-texnik vositalari obyekt va usullaridan maqsadli foydalanish.

- pedagogik jarayonda muloqot tizimini tashkil etishni maqsadli tizimlash va pedagogik ma'lumotlarni taqdim etish.

- o'quvchilarning bilim olish jarayonini boshqarish tizimi. (o'zlashtirish foliyatidagi boshqaruv tizimi).

- belgilangan masalani yechish maqsadida pedagogik jarayon uslub va vositalarini konstruksiyalash (shakllantirish, ko'rish).

o'qish va tarbiya jarayonini rejalashtirish

- ta'lim maqsadiga erishish uchun bir-biriga bog'liq g'oyalar , insonlar faoliyatini tashkil etish vositalari, resurslarini ichiga olgan tizimli bog'lanishning kompleks integrativ jarayoni.

- Pedagogik tizimni loyixalash texnologiyasi.

- Ta'lim jarayonini rejalashtirish, amalga oshirish va baholash metodologiyasi.

Har qanday pedagogik texnologiya quyidagi metodologik talablarga javob berishi lozim.

Konseptuallik: Har bir pedagogik texnologiya o'z tarkibida falsafiy, psixologik, didaktik, ijtimoiy pedagogik asosni qamrab olgan aniq ilmiy konsepsiaga tayanishi lozim.

Tizimlilik: Pedagogik texnologiya hamma o'zaro bog'liq qismlardan iborat tizimning mantiqiy jarayoni belgilariga ega bo'lishi va yaxlit bo'lishi lozim:

Jarayonning mazmun-mohiyati uning qismlarining uzviy bog'liqligi, yaxlitligidan iborat.

Samaradorlik.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar raqobatli shartlar asosida mavjud bo'lib, natijalar bo'yicha samara berishi, optimal xarakterli bo'lishi va ta'limning ma'lum bir standartlarini kafolatlashi shart.

Qo'llanuvchanlik.

Pedagogik texnologiya bir xil ta'lim muassasalarida boshqa subyektlar tomonidan ham qo'llanilish imkoniyatini beradi.

Ta'lim maqsadlari va kutilayotgan natijalar.

Ta'lim maqsadlarini boshqacha tarzda o'quv maqsadlari, deb ham atashadi. O'quv maqsadlari ta'lim jarayoni oxirida kutilayotgan natijaning yozma tavsifidan iborat. Ma'lumki, jonli ta'lim jarayonida ikki tomon: ta'lim oluvchi va ta'lim beruvchi ishtirok etadi. O'quv maqsadlari ta'lim jarayonini ishtirokchilarning qaysi biri tomonidan qaralishiga qarab, o'rganish va o'rgatish maqsadlariga ajratiladi. Ta'lim jarayoni natijasida, ta'lim beruvchi, ya'ni,

o'rgatuvchining nimaga erishgani muhim bo'lgani uchun, kelgusida o'quv maqsadlari deganda, o'rganish maqsadlarini tushunamiz.

O'quv maqsadlari – muayyan ta'lim jarayoni yakunida ta'lim oluvchi tomonidan o'zgartirilishi, yangi hosil qilinishi lozim bo'lgan bilim, xatti-harakat bilan bog'liq bo'lgan amaliy topshiriqni uddalay olish mahorati, shaxsiy fazilatlar va xulqni belgilaydi.

1.2. Ta'lim jarayonda pedagogik texnologiyalar klassifikatsiyasi

Insonparvarlik va demokratik pedagogik munosabatga asoslangan pedagogik texnologiyalar: shaxsiy munosabatni shakllantirish, yakka xoldagi yondashuv, demokratik boshkaruv, ochik insonparvarlikka yunaltilgan mazmun va boshka):

- ta'lim oluvchilarni *faollashtirish va jadallashtirishga* asoslangan pedagogik texnologiyalar: uyinli texnologiyalar, muammoli ukitish, kerakli tushunchalar, kommunikativ ukitish va boshka;

- ukitish jarayonini *samarali tashkil etish va boshkarishga* asoslangan pedagogik texnologiyalar: programmali ukitish, differensiyali ukitish texnologiyasi, yakka xolda ukitish, perspektiv ukitish, guruxli va jamoaviy ukitish texnologiyasi, axborot texnologiyalar va boshka;

- ukuv materialini *metodik takomillashtirish va didaktik rekonstruksiya* kilishda pedagogik texnologiyalar: akliy xarakterni shakllantirishning tartibli texnologiyasi, didaktik birlikni mustaxkamlash texnologiyasi va boshka;

- *umumpedagogik texnologiya* yaxlit ta'lim jarayonini ifoda kiladi;

- *xususiy metodik texnologiya* bir fan doirasidagi ukuv -tarbiya jarayonini amalga oshirish metodlari va vositalaridan iborat buladi;

- *modul ,kilokal texnologiya* ukuv- tarbiya jarayonining maxsus boelimlariga texnologiyani tadbik kilishni ifoda kiladi, bu texnologiya xususiy didaktik va tarbiyaviy vazifalarni xal kilishga karatiladi.

Xozirgi kunda pedagogik texnologiya quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

- 1) talabaning dunyo qarashi tashkil topishi uchun zarur bo'lgan bir-biriga yaqin aralash ilmiy sohalar uchun umumiy bo'lgan ilmiy faktlar, nazariyalar, qonunlar, g'oyalarga tayanib tushunchalar tizimini shakllantirish;

2) aralash, yaqin fanlar uchun umumiy bo'lgan va birinchi navbatda fanlar o'rtasidagi g'oyaviy aloqadorlikni o'zlashtirish yanada murakkab uslublariga asoslangan elementar malakalarini shakllantirish

3) umumlashtirilgan bilimlar va malakalar asosida fan bilimlariga to'g'ri baholash munosabatini shakllantirish, bunda sikllararo aloqalar va dunyoqarash o'quv fanlari alohida ahamiyatga ega bo'ladi.

4) fan asoslarini amaliyotda kompleks qo'llashni talab etuvchi boshqa bilimlar va mehnat malakalarini shakllantirish.

Har tomonlama pedagogik texnologiyalarni amalga oshirish jarayonida asosiy pedagogik yo'nalishning, umumiy tendensiyasi, talabalar harakat faoliyati strategiyasi ishlab chiqiladi, talabalarning bilimni o'zlashtirishini tashkil etish mazmunini, uslubini va shaklini qayta tashkil etadi.

Konstruktiv funksiyalari darajasida zamonaviy o'qitishda innavasion usullarning ahamiyati mustaqil tamoyil darajasigacha ko'tarildi, uning asosida turli doiralarda amal qiluvchi pedagogik texnologiyalar quriladi (o'quv mavzusi, o'quv fani, o'quv muammosi, va boshqalar).

Umuman olganda ular o'qish jarayonining mazmuniga zamonaviy konstruktiv yondoshadi. Har bir o'quv fanining talabalar tomonidan tez o'zlashtirilishi, bunda innavasion usullarni qo'llash ma'lum bir uslublar asosida shakllantiriladi.

Pedagogik texnologiya ta'lim maksadlariga erishish va shaxsning rivojlanishiga karatilgan pedagogik faoliyatni muttasil ravishda rivojlantirish tizimi loyixasidir.

fikrlar xujumi

Bevosita jamoa bulib "Fikrlar xujumi" olib borish. bu metoddan maksad mumkin kadar katta mikdordagi goyalarni yigish, talabalarni ayni bir xil fikrlash inersiyasidan xoli kilish, ijodiy vazifalarni yechish jarayonida dastlab paydo bulgan fikrlarni yengishdir. Bu metod Afosborn tomonidan tavsiya etilgan.

Bu metodning asosiy tamoyili va koidasi baxs ishtirokchilari ishlab chikkan goyalar tankidini mutlak tasislash, xar kandy lukma va xazil-mutoibani ragbatlantirishdir. Bu metoddan foydalanishning muvaffakiyati kup jixatdan ukituvchi – mashgulot raxbariga boglik. “fikrlar xujumi” ishtirokchilari mikdori 15 kishidan oshmasligi kerak. mashgulotning davomiyligi bir soatgacha.

Yalpi “fikrlar xujumi” bu metod Jdonald filips tomonidan ishlab chikilgan. U katta guruxlarda (20 dan 20 tagacha boelgan) yangi goyalar ishlab chikish samaradorligini sezilarli darajada oshirishni ta’minlaydi. barcha ishtirokchilar kichik-kichik 5-6 kishidan iborat guruxlarga bulinadi va xar bir kichik gurux xal kilinadigan ijodiy vazifa va muammo buyicha 15 dakika davomida mustakil ravishda uzaro “fikrlar xujumi” utkazadi. shundan sung xar bir kichik gurux vakili uz guruxlarida ishlab chikilgan goya xakida axborot beradilar va ukituvchi raxbarligida jamoa bulib unga baxo beradilar va ulardan eng yaxshilari, betakrorlari tanlab olinadi.

“Fikrlarning shiddatli xujumi” – destruktiv berilgan baxo bilan dialog. bu metod Ye.Aleksandrov tomonidan taklif kilingan. goya.bush tomonidan uzgartirilib yulga kuyilgan dialogning moxiyati shundaki, kollektiv bulib goyalar ishlab chiuishda ishtirokchilarning ijodiy imkoniyatlari faollashtiriladi va unga zid goyalar kuyiladi.

Mashgulot boskichma-boskich kuyidagi tarzda utkaziladi:1-boskich: mikdor va psixologik mulokoti jixatidan makbul kichik guruxlarni shakllantirish; 2-boskich: vazifa, muammodan kelib chikadigan maksadlarni ifodalash; 3-boskich: tugridan-tugri “fikrlar xujumi” koidasiga asosan xar bir guruxda goyalar ishlab chikish; 4-boskich; goyalarni tartibga solish va tasniflash; 5-boskich: goyalarni destruktivlash, ya’ni amalga oshishi imkoniyatiga karab baxolash; 6-boskich: avvalgi boskichlarda bildirilgan tankidiy muloxazalarga baxo berish.

Tarmoqlar

Fikrlarning tarmoklanishi – bu pedagogik strategiya bulib, u ukuvchilarni biron bir mavzuni chukur urganishlariga yordam berib, ukuvchilarni mavzuga taallukli tushunchaki anik fikrni erkin va ochik ravishda ketma-ketlik bilan uzviy boglagan xolda tarmoklashlariga urgatadi.

Bu metod biron mavzuni chukur urganishdan avval ukuvchilarning fikrlash faoliyatini jaddalashtirish xamda kengaytirish uchun xizmat kilishi mumkin. shuningdek, utilgan mavzuni mustaxkamlash, yaxshi uzlashtirish, umumlashtirish xamda ukuvchilarni shu mavzu buyicha tasavvurlarini chizma shaklida ifodalashga undaydi.

Bumerang

Mazkur texnologiya bir mashgulot davomida ukuv materialini chukur va yaxlit xolatda urganish, ijodiy tushunib yetish, erkin egallashga yunaltirilgan. u turli mazmun va xarakterga (muammoli, munozarali, turli mazmunli) ega bulgan mavzularni urganishga yarokli bulib, uz ichiga ogzaki va yozma ish shakllarini kamrab oladi xamda bir mashgulot davomida xar bir ishtirokchining turli topshiriklarni bajarishi, navbat bilan ukuvchi ukituvchi rovida chikishi mumkin. “bumerang” texnologiyasi tankidiy fikrlash, mantikni shakllantirishga imkoniyat yaratadi; xotirani, goyalarni, fikrlarni, dalillarni yozma va ogzaki shakllarda bayon kilish kunikmalarini rivojlantiradi.

Ta’lim bilan bir katorda mazkur metod tarbiyaviy xarakterdagi kator vazifalarni amalga oshirish imkonini beradi:

Jamoa bilan ishlash maxorati; muomalalik; xushfe’llik; kizikuvchanlik; uzga fikriga xurmat; faollik; raxbarlik sifatlarini shakllantirish; ishga ijodiy yondashish; uz faoliyatining samarali bulishiga kizikish; oezini xolis baxolash.

Asosiy tushunchalar kuyidagilar:

✓ ochik savollar – bu savollar muomala, moslashuvni davom ettirishga imkon beradi. ularga kiska, bir xil javob berish mumkin emas.

✓ **Yopik savollar** – bu savollar oldindan “xa” yoki “yuk” tipidagi tugri, ochik, javoblarni berishni kuzda tutadi.

✓ **Kundalang kurok** – bir-biriga guruxlab beriluvchi kiska savollar katori bulib, bu oeziga xos axborotlar izlash xamda dalillarni, opponetlar pozisiyasini aniklash va muayyan karorlar kabul kilish uchun ajoyib imkoniyatdir.

✓ kundalang kurok paytida munozaraga kirishish mumkin emas. bu vaktida fakat savollar beriladi, munozaraga kirishilmaydi.

Skarabey

“Skarabey” interaktiv texnologiya bulib, u ukuvchilarda fikriy bogliklik, mantik, xotiraning rivojlanishiga imkoniyat yaratadi, kandaydir muammoni xal kilishda uz fikrini ochik va erkin ifodalash maxoratini shakllantiradi. mazkur texnologiya ukuvchilarga mustakil ravishda bilimning sifati va saviyasini xolis baxolash, urganilayotgan mavzu xakidagi tushuncha va tasavvurlarni aniklash imkonini beradi. u, ayni paytda, turli goyalarni ifodalash xamda ular orasidagi boglikliklarni aniklashga imkon yaratadi.

“Skarabey” texnologiyasi xar tomonlama bulib, undan ukuv materialining turli boskichlarini urganishda foydalaniladi:

- ✓ boshida – ukuv faoliyatini ragbatlantirish sifatida; mavzuni urganish jarayonida – uning moxiyati, tuzilishi va mazmunini belgilash; ular orasidagi asosiy kismalar, tushunchalar, alokalar xarakterini aniklash; mavzuni yanada chukurrok urganish, yangi jixatlarini kursatish;
- ✓ oxirida – olingan bilimlarni mustaxkamlash va yakunlash maksadida.
- ✓ “skarabey” texnologiyasi ukuvchilar tomonidan oson kabul kilinadi, chunki u faoliyatning fikrlash, bilish xususiyatlari inobatga olingan xolda ishlab chikilgan. u ukuvchilar tajribasidan foydalanishni kuzda tutadi, reflektiv kuzatishlarni amalga oshiradi, faol ijodiy izlash va fikriy tajriba utkazish imkoniyatlariga ega.

- ✓ mazkur texnologiyaning ayrim afzalliklari sifatida idrok kilishni yengillashtiruvchi chizma shakllardan foydalanishni kursatish mumkin.
- ✓ “skarabey” aloxida ishlarda, kichik guruxlarda xamda ukuv jamoalarida kullanishi mumkin.

Rezyume

Bu texnologiya murakkab, kuptarmokli, mumkin kadar, muammo xarakteridagi mavzularni urganishga karatilgan.

Texnologiyaning moxiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoklari buyicha biryula axborot beriladi. ayni paytda, ularning xar biri aloxida nuqtalardan muxokama etiladi. masalan, ijobiy va salbiy tomonlari, afzallik, fazilat va kamchiliklari, foyda va zararlari belgilanadi.

Bu interaktiv texnologiya tankidiy, taxliliy, anik mantikiy fikrlashni muvaffakiyatli rivojlantirishga xamda uz goyalari, fikrlarini yozma va ogzaki shaklda ixcham bayon etish, ximoya kilishga imkoniyat yaratadi.

Bu texnologiya umumiy mavzuning ayrim tarmoklarini muxokama kiluvchi kichik guruxlarning, xar bir katnashuvchining, guruxning faol ishlashiga karatilgan.

Bu texnologiya mavzuni urganishning turli boskichlarida kullanilishi mumkin:

- ✓ boshida: uz bilimlarini erkin faollashtirish;
- ✓ mavzuni oerganish jarayonida: uning asoslarini chukur faxmlash va anglab yetish;
- ✓ yakunlash boskichida: olingan bilimlarni tartibga solish.

Asosiy tushunchalar kuyidagilar: aspekt bilan predmet, xodisa, tushuncha tekshiriladi; afzallik – biror narsa bilan kullangandagi ustunlik, imtiyoz; fazilat – ijobiy sifat; nukson – nomukammallik, koidalarga, mezonlarga nomuvofiklik; xulosa – muayyan bir fikrga, mantikiy koidalar buyicha dalildan natijaga kelish; ta’limdan tashkari “Rezyume” texnologiyasi tarbiyaviy xarakterdagi kator

vazifalarni amalga oshirish imkonini beradi; jamoa, guruxlarda ishlash maxorati; muammolar, vaziyatlarni turli nuštai nazardan muxokama kilish maxorati; murosali karorlarni topa olish maxorati; uzgalar fikriga xurmat; - xushmuomalalik; ishga ijodiy yondashish; faollik; muammoga diqqatini jamlay olish maxorati.

1.3. Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarning qo'llashning hozirgi holati

Hozirgi davrda o'qituvchilarning yuqori kasbiy tayyorgarlikka, pedagogik mahoratga, yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarga, mafkura borasida chuqur bilimlarga ega bo'lishi, ta'lim-tarbiya ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv usullardan samarali foydalanishi davr talabi hisoblanadi.

Yosh avlodni har tomonlama yetuk, bilimli, yuksak ma'naviyatli, barkamol, vatanparvar shaxslar bo'lib yetishishini ta'minlash yo'lida amalga oshirilayotgan ulkan bunyodkorlik ishlarining eng asosiy bo'g'ini sifatida pedagog xodimlarning yuqori ilmiy, metodik bilimlarga hamda amaliy ishlash bo'yicha yuksak mahoratga ega bo'lishlarini ta'minlash yuzasidan choratadbirlarni amalga oshirish hisoblanadi.

Bu masalaga davlatimiz mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab jiddiy e'tibor kelinmoqda. Buni yurtboshimiz I.A.Karimovning quyidagi fikrlarida yaqqol ifoda etilgan:

“Maktab, ta'lim-tarbiya masalasi davlat va jamiyat nazoratida bo'lishi Asosiy qonuniyatimizda belgilab qo'yilgan. Shu bilan birga, keng jamoatchilik, butun xalqismizning ishtiroki va qo'llab quvvatlashini talab qiladigan umumiy masaladir”.⁶

Hozirda har bir maktabda ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish jiddiy vazifa bo'lib turibdi. Buning uchun har bir o'qituvchi o'z fanini o'qitishning eng samarali zamonaviy pedagogik texnologiyalarini puxta bilishi va bu sohadagi yangiliklarni uzluksiz o'rganib borishi orqali o'z kasbiy mahoratini muntazam oshirib borishi talab qilinadi.

Ta'lim-tarbiya jarayoni sifati va samaradorligini oshirish kelgusi taraqqiyotimizning asosi ekanligi ma'lum. Bu haqda Prezidentimizning quyidagi so'zlari ibratlidir:

⁶ I.A.Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. - T.: “Ma'naviyat”, 2008, 61-bet.

“Shuni unutmasligimiz kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta’lim-tarbiya olishiga bog‘liq.

Buning uchun har qaysi ota-ona, ustoz va murabbiy har bir bola timsolida avvalo shaxsni ko‘rishi zarur. Ana shu oddiy talabdan kelib chiqqan holda farzandlarimizning mustaqil va keng fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lgan, ongli yashaydigan komil insonlar etib voyaga yetkazish – ta’lim tarbiya sohasining asosiy maqsadi va vazifasi bo‘lishi lozim, deb qabul qilishimiz kerak. Bu esa ta’lim-tarbiya ishini uyg‘un holda olib borishni talab etadi”⁷

Yuqorida aytganimizdek, ta’lim oldiga qo‘yiladigan talablar nihoyatda ulkan. Ta’lim jarayoniga ilg‘or zamonaviy texnologiyalarni qo‘llamasdan turib bu talablarni bajarish amri mahol.

Biz jismoniy tarbiya darslarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darajasini o‘rganish uchun bir guruh jismoniy tarbiya o‘qituvchilariga (ja‘mi 20 o‘qituvchi qatnashdi) quyidagi savollar bilan murojaat qildik:

1. Ta’limning zamonaviy texnologiyalari deganda nimani tushunasiz?
2. Siz o‘z darslaringizda ta’limning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanasizmi?
3. An’anaviy ta’lim bilan pedagogik texnologiyalar asosida o‘tadigan darslar o‘rtasidagi farqni ayting.
4. Interaktiv metodlarni qanday tushunasiz? Misollar keltiring.

Javoblarni quyidagi mezonlar asosida baholadik:

1. Zamonaviy texnologiyalarni yaxshi tushungan, o‘z darslarida qo‘llayotgan, uning an’anaviy ta’limdan yaxshi farqlay biladigan va interaktiv metodlarni bilgan bo‘lsa “juda yaxshi”;

2. Zamonaviy texnologiyalar haqida tushunchaga ega, undan o‘z tajribasida foydalanayotgan va uning an’anaviy ta’limdan farqini bilgan va interaktiv metodlardan ba’zidarini biladigan bo‘lsa “yaxshi”;

⁷ I.A.Karimov. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. –T.: “Ma’naviyat”, 2008, 61-bet.

3. Zamonaviy texnologiyalarni tushunadi, lekin undan ba'zan foydalanadi interaktiv metodlarni yaxshi bilmaydigan bo'lsa "o'rta".

4. Zamonaviy texnologiyalarni bilmaydi va undan foydalanmadi, ba'zan interaktiv metodlardan foydalanadi "yomon".

5. Ta'limning an'anaviy metodlarini afzal deb biladi va umuman zamonaviy texnologiyalarga qiziqmaydi "juda yomon".

Javoblar tahlili quyidagi jadvalda ko'rsatilgan:

1-jadval.

Jismoniy tarbiya o'qituvchilarining ta'limning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish darajasi:

(So'ralganlarga nisbatan % hisobida)

T/t	"juda yaxshi";	"yaxshi"	"o'rta"	"yomon"	"juda yomon"
1	5	10	15	25	45

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki biz tadqiqot olib borgan maktablarning ko'pchiligida zamonaviy texnologiyalar asosida ta'lim jarayonini tashkil etish sust kechmoqda.

Zamonaviy texnologiyalar deganda ko'pchilik maktabda kompyuterlarning yo'qligidan shikoyat qiladilar. Shu bilan ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanmayotganlari oqlamoqchi bo'ladilar. Vaholanki, ta'limda pedagogik texnologiyalardan foydalanishning 2 xil usuli bor.

Birinchisi kompyuter texnologiyalarisiz, darslarni loyihalashtirib kafolatlangan natijaga erishish bo'lsa, ikkinchisi, kompyuterlar yordamida darslarni tashkil etish.

Demak kompyuterlarsiz ham zamonaviy texnologiyalardan foydalanib darslarni tashkil etish mumkin.

Darsning xarakterli tomonlari, uning jismoniy tarbiyaning boshqa shakllaridan farqlanishi quyidagilardan iborat.

Aniq ifodalangan, didaktik yo‘lantirilganligi, ta‘lim vazifasining hal etilishi bilan shartlanganligi.

Predmetni o‘rgatish va o‘quvchilarni tarbiyalashga yo‘naltirilgan o‘qituvchining rahbarlik roli.

O‘quvchilar faoliyatini va yuk me‘yorlarini qa‘tiy o‘rganish va belgilash.

Shug‘ullanuvchilarning doimiyliigi va ularning yoshining bir xilligi.

Bunday o‘rgatish jarayoni tashkil etish zamonaviy jismoniy tarbiya darsiga ma‘lum talablarni qo‘yadi.

1.O‘qituvchi har bir darsni yuqori darajadagi g‘oya bilan ta‘minlanishi shart. Shuning uchun zamonaviy darsni kompleks vazifalar bilan rejalashtirish zarur. Vazifalar aniqlashtirilgan va differensiallashgan bulishi kerak. Bular alohida psixik va o‘quvchilar rivojlanishining jismoniy xususiyatlari bilimlari asosida olib borilmog‘i zarur.

2.Har bir dars avvalgi va keyin o‘tiladigan darslar bilan chambarchas bog‘langan bo‘lib, dars tizimini tashkil etishi kerak. O‘qituvchilar yangi materialni o‘rganishda oldin o‘tilgan materialni qaytalash va mustaxkamlash hamda keyingi materialni o‘zlashtirib olishga tayyorlash kerak. Bunday sistemalar o‘quv vazifalarni hal etilishini ketma-ketligini ta‘minlaydi.

3.Zamonaviy dars o‘quvchilar faoliyatini yaxshi mustaqil tashkil etilganligi bilan farqlanadi. O‘qituvchi ularni o‘quv ishlarini bilim malakalar bilan ketma-ket qurollantiradi, mustaqil bilish va o‘z-o‘zini nazorat qilish, xarakat madaniyatini shakllanishga erishish, shular bilan birga muntazam jismoniy mashqlar mashg‘ulotiga talabni tarbiyalab beradi.

4.Bular hammasi rangli ish intizomi asosida amalga oshiriladi. O‘qituvchi foydalanadigan, shug‘ullanuvchilar faoliyatini tashkil etilishini har xilligi, manbalar, metodlar va usullar zamonaviy dars ko‘rsatmaliligi hisoblanadi. Mashg‘ulotlarni xech qachon bir xil shablonda tashkil etmaslik kerak.

5.Har bir darsni butun davomida hamma o‘quvchilarni xarakat faoliyatiga eng qulay ravishda erishishlik samaradorlik sharti hisoblanadi.

6. O'qituvchi har bir darsda, bilimlarni nazorat qilish tizimi, o'quvchilar bilim va malakalarini, darsni har bir qismida belgilashi, o'rgatish jarayoni yakunida baholash va jismoniy sifatini rivojlantirishini mavjudligig ta'minlash zarur.

7.Darsni o'tish shartiga ko'p talablar qo'yiladi: o'quv-material, gigiyenik, estetik, iroda–psixologik va boshqalar.

Zikir etilgan talabalar jismoniy tarbiyani umumiy va metodik prinsiplaridan kelib chiqadi va hamma sinflarda dars o'tilganda majburiy hisoblanadi.

II BOB. TADQIQOT USULLARI VA UNI TASHKIL ETISH

2.1. Tadqiqot uslublari:

Qo'yilgan masalalarni hal etishda, tadqiqotning quyidagi uslublaridan foydalaniladi.

- Adabiyot ma'lumotlarini tahlil qilish.
- Pedagogik tajriba.
- Pedagogik kuzatuv, anketa savol-javob, suhbat, qiyosiy va tizimli tahlil;
- Olingan materiallarni statistik ishlab chiqish va matematik tahlil qilish.

2.2. Ilmiy-uslubiy adabiyotlar manbalarini taxlil qilish va amaliy tajribalarni umumlashtirish

Ushbu bitiruv ishning barcha vazifalarini xal etish uchun foydalanildi va tadqiqot vazifalarini tanlashda xamda olingan natijalarni muxokama etishda asosiy uslub bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlarni tahlil qilish jarayonida futbol darsida o'tkaziladigan darsni tashkil etishning nazariy bilimlarini, umumiy va maxsus qonuniyatlari o'rganildi.

Mazkur usullar tadqiqotning ishchi farazini oldingan surishga imkon tug'diradi va ba'zi nazorat xulosalarni chiqarishga yordam berdi.

2.3. Talabalar bilan savol javob o'tkazish

Jizzax shaxri 21 – umumiy ta'lim maktabida yillik o'quv tarbiyaviy jarayonidagi futbol darslarida o'quvchilarning nazariy bilimlarini oshirish uchun tajriba umumlashtiriladi. Shu maqsadda savol-javob ishlab chiqildi va uning yordamida nazariy bilimlarni oshirish birinchi bosqichidagi amaliyotda o'rgatish uslublaridan qanday qo'llanilishi o'rganiladi.

2.4. Pedagogik kuzatishlar va nazorat testlari

O'quvchilarga beriladigan usullarni murakkabligi yoki oddiyligiga qarab, ishlatilish uslublari.

Kuzatilgan darslardagi kamchilik va yutuqlarni hisobga olgan holda o'qituvchilarning, talabalarga nisbatan nazariy bilimlarni oshirish uslubiyatlari aniqlandi.

2.5. Talabalarni nazariy tayyorgarligini aniqlash

Malakaviy bitiruv ishi tadqiqotlar vazifalarini hal qilish va o'quvchilarning umumiy nazariy bilimlarini oshirish maqsadida pedagogik texnologiyalar asosida interfaol o'yinlardan keng foydalandik.

Jumladan “Venn diagrammasi”, “Bilimlar zinasi”, “Savol – javob”, “Ajurli arra”⁸, “BBB jadvali”

2.6. Tadqiqotning tashkil etilishi

Mavzuga oid futbol sport turini rivojlantirishga oid darslik, o'quv qo'llanmalar, pedagogik, psixologik, tarixiy, ijtimoiy, uslubiy adabiyotlar o'rganildi va tahlil qilindi. Ilmiy-nazariy ma'lumotlar to'plandi, muayyan yo'nalishlar bo'yicha umumlashtirildi.

Ommaviy va ilg'or tajribalar o'rganildi, tajriba-sinov ishlarining va eksperimentlar tayyorlandi.

O'quvchilarida futbol darsida nazariy bilimlarni oshirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlari amalga oshirildi, olingan natijalar tahlil qilindi.

Tadqiqotimiz 7 “A”- sinf hamda 7 “B” –sinf o'quvchilari o'rtasida olib borildi. 7 “A”- sinfga pedagogik texnologiyalar asosida, 7 “B” –sinfga esa an'anaviy usulda dars olib borildi.

Biz ushbu sinflarning bilim darajalarini va qanchalik o'zlashtirishganlarini belgilash uchun darslar oxirida o'tilgan bir xil mavzulardan bir xil testlar olindi.

Tajribani o'tkazishdan oldin guruhlardan pedagogik texnologiyalar bilan qanchalik tanish ekanligini bilish maqsadida so'rovnoma o'tkazildi.

Ularga quyidagi savollar berildi.

1. Pedagogik texnologiya haqida eshitganmisiz, u haqida ma'lumotga egamisiz?

2. Siz ta'lim olayotgan oliygohda pedagogik texnologiyalar asosida olib boriladigan predmetlar bormi?

3. Pedagogik texnologiya ta'limning sifat samarasini oshiradmi?

4. Siz o'qish jarayonida o'qituvchilarning pedagogik texnologiyalar asosida dars olib borishini hohlarmidiniz?

5. Innovasion usullarning qo'llanishi hozirgi zamon talabiga javob beradigan mutaxasislarni yetishtirishda yordam beradimi? (javoblar tahlili esa uchinchi bobda keltirilgan)

Tadqiqotning maqsad va vazifalaridan kelib chiqqan holda pedagogik-psixologik (anketa savol-javob, suhbat, kuzatish, analitik obraz, talabalarining hujjatlarini qiyosiy tahlil qilish);

- sosiologik (so'rovnoma, testlar);

Biz o'qituvchilar dars jarayonida birinchi navbatda o'quvchilardan fanlardan chukur va mustaxkam bilim berish bilan birga, ularda bilimga kizikishni, mexnat kilishga extiyojni tarbiyalab borishni kuzda tutamiz.

Darsga kuyiladigan asosiy talablardan biri – ta'lim metodlari va usullarini bir-biri bilan mustaxkam boglab olib borish samaradorligini oshirishdir.

III. BOB. ILMIY TADQIQOTNI O'TKAZISH USULIYATI

3.1 Texnologiyalardan foydalanish metodikasi

Quyida biz darslarda 7 sinf o'quvchilarning bilimlarini oshirishda pedagogik texnologiya orqali amalga oshirilgan loyihasini ko'rib chiqamiz. Dars "Ajurali arra" o'yini asosida olib borilgan.

Darsning borishi

O'qituvchi darsdan oldin xonani guruxlar bilan ishlashga tayyorlaydi. O'quvchilar kira boshlaganda xonada 4 ta gurux uchun joy va bu joylar son bilan belgilangan bo'ladi. O'quvchilar o'qituvchi stoli ustidan raqamlari ko'rinmay turgan kartochkalarni olib, o'sha sonli gurux uchun mo'ljallangan joyga o'tiradi. Hamma o'quvchilar shu tariqa guruhga ajratiladi. O'quvchilar soniga qarab guruhlar soni va tarkibi o'zgarishi mumkin. Keyin o'tilishi kerak bulgan maruza matni guruhlariga tarkatiladi. Ma'ruza matni 4 qismga bo'lingan bo'ladi. Har bir tarqatma materialga sanoq bo'yicha son qo'yilgan bo'ladi.

Guruhlar o'ziga biriktirilgan matnlarni o'zlashtirganlaridan so'ng, endi tarqatma materialga qo'yilgan tartib raqamlariga qarab guruhlar qaytadan tuziladi va o'zlari o'zlashtirgan materialni sheriklariga tushuntirib berishlari kerak bo'ladi. Bu jarayondan keyin talabalar yana eski guruhlariga qaytadlar. Endi o'qituvchi guruhlariga mavzu bo'yicha savollar beradi. Qaysi guruh yaxshi javob bersa shunga kura baholanadi. Bu o'yinda o'quvchilar ham o'zlashtirish ham tushuntirib berish malakalarini egallaydi.

Biz bu usullarimizni qanchalik samara berganligini tekshirish uchun pedagogik texnologiyalar asosida dars o'tilgan gurux bilan an'anviy usulda dars o'tilgan guruhlarining o'zlashtirish darajalarini solishtirib ko'rdik. Buning uchun har bir guruhga dars oxirida o'tilgan mavzu bo'yicha 10 tadan test savollari berib chiqildi.

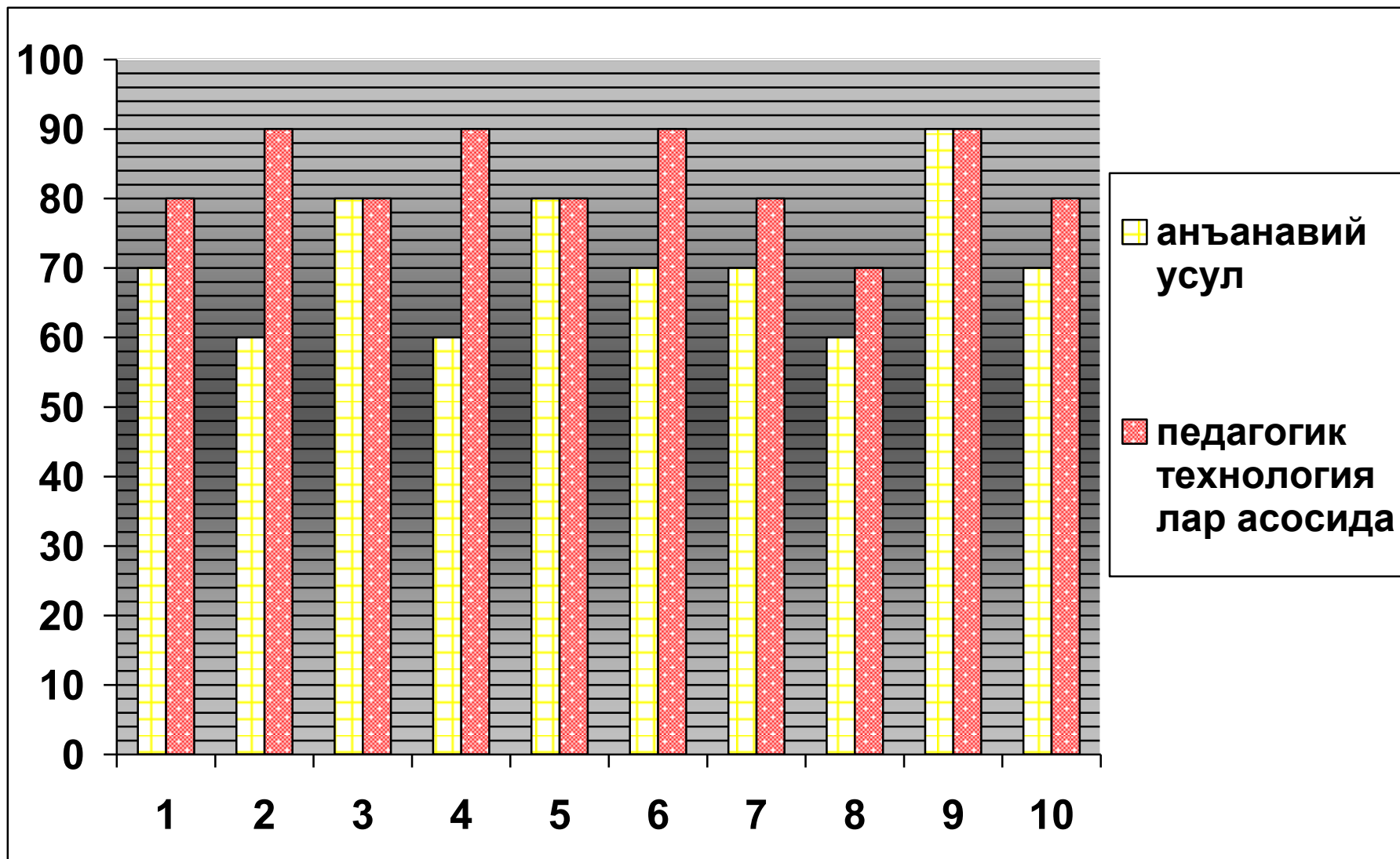
Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik texnologiyalar asosida dars o'tilgan guruhning ikkinchisiga nisbatan o'zlashtirish darajasi yuqori ekan. (1-rasm)

Tadqiqot o'tkazilayotgan guruhlardan qanchalik pedagogik texnologiyalar haqida tasavvurga ega ekanliklarini bilish uchun so'rovnoma ham olindi.

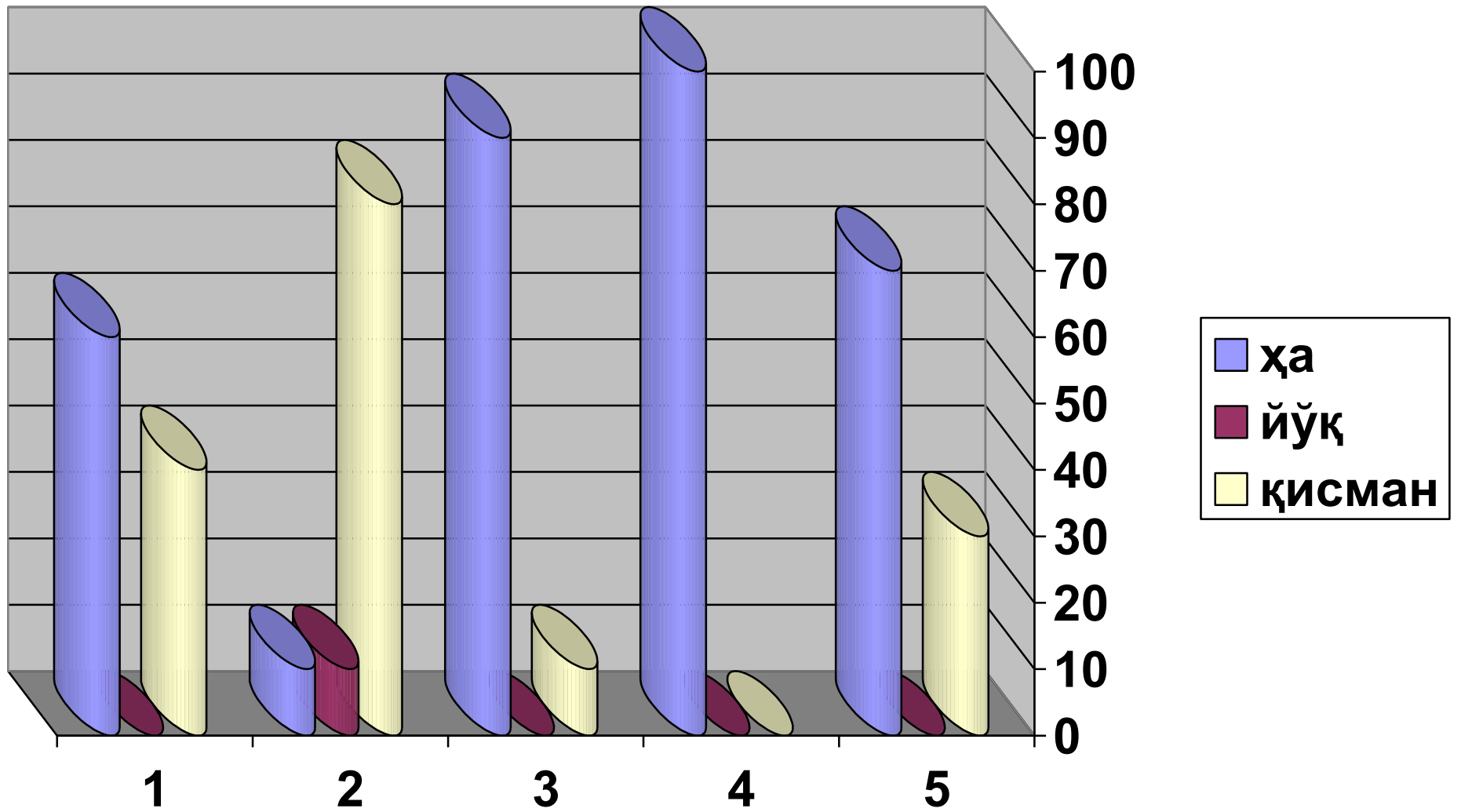
Ularga quyidagi savollar berildi.

1. Pedagogik texnologiya haqida eshitganmisiz, u haqida ma'lumotga egamisiz?
2. Siz ta'lim olayotgan oliygohda pedagogik texnologiyalar asosida olib boriladigan predmetlar bormi?
3. Pedagogik texnologiya ta'limning sifat samarasini oshiradmi?
4. Siz o'qish jarayonida o'qituvchilarning pedagogik texnologiyalar asosida dars olib borishini hohlarmidiniz?
5. Innovasion usullarning qo'llanishi hozirgi zamon talabiga javob beradigan mutaxasislarni yetishtirishda yordam beradimi?

(Umumlashgan javoblar esa 2- rasmda ko'rsatilgan.)

1- rasm

2- rasm

3.2 Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion texnologiyalar va interfaol usullari qo'llash

Hozirgi kunda ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlarni qo'llashga qiziqish tobora keng tus olmoqda. Bunday metodlarni qo'llash ta'lim samaradorligi va ta'sirchanligini oshiradi, o'quvchilarning o'qish motivlarini o'stiradi.

Innovatsiya (inglizcha innovation) yangilik yaratish, yangilikdir. Demak an'anaviy ta'limdagi kabi bir xil shablonlar asosida emas, balki yangiliklar asosida ta'lim jarayonining ta'sirchanligini oshirishga qaratilgan ish shaklidan foydalanish innovatsiya demakdir. Ta'limda pedagogik texnologiyalarga asoslanish va innovatsiyaga intilish, o'quvchilarni faollashtirishga qaratilgan turli interaktiv metodlardan foydalanish ta'lim maqsadini samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Bu texnologiyada kommunikativ metodlardan keng foydalaniladi, ularning ayrim asosiy belgilarini ko'rib chiqamiz.

Hozirgi interfaol mashg'ulotlarni olib borishda ma'lumki, asosan interfaol usullar qo'llanilmoqda. Kelgusida esa bu usullar ma'lum darajada interfaol texnologiyasiga o'sib o'tishi maqsadga muvofiq. Bu interfaol usul hamda texnologiya tushunchalarining o'zaro farqini bizningcha, shunday ta'riflash mumkin.

Interfaol ta'lim usuli – har bir o'qituvchi tomonidan mavjud vositalar va o'z imkoniyatlari darajasida amalga oshiriladi. Bunda har bir o'quvchi o'z motivlari va intellektual darajasiga muvofiq ravishda turli darajada o'zlashtiradi.

Interfaol ta'lim texnologiyasi – har bir o'qituvchi barcha o'quvchilar ko'zda tutilgandek o'zlashtiradigan mashg'ulot olib borishni ta'minlaydi. Bunda har bir o'quvchi o'z motivlari va intellektual darajasiga ega holda mashg'ulotni oldindan ko'zda tutilgan darajada o'zlashtiradi.

Interfaol mashg'ulotlarni amalda qo'llash bo'yicha ayrim tajribalarni o'rganish asosida bu mashg'ulotlarning sifat va samaradorligini oshirishga ta'sir

etuvchi ayrim omillarni ko'rsatishimiz mumkin. Ularni shartli ravishda tashkiliy-pedagogik, ilmiy-metodik hamda o'qituvchiga, o'quvchilarga, ta'lim vositalariga bog'liq omillar deb atash mumkin. Ular o'z mohiyatiga ko'ra ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishini nazarda tutishimiz lozim.

Tashkiliy-pedagogik omillarga quyidagilar kiradi: o'qituvchilardan interfaol mashg'ulotlar olib boruvchi trenerlar guruhini tayyorlash;

- o'qituvchilarga interfaol usullarni o'rgatishni tashkil qilish;
- o'quv xonasida interfaol mashg'ulot uchun zarur bo'lgan sharoitlarni yaratish;

- ma'ruzachining hamda ishtirokchilarning ish joyi qulay bo'lishini ta'minlash;

- sanitariya-gigiyena me'yorlari buzilishining oldini olish;
- xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni ta'minlash;
- davomatni va intizomni saqlash;
- nazorat olib borishni tashkil qilish va boshqalar.

Ilmiy-metodik omillarga quyidagilar kiradi:

- DTS talablarining bajarilishini hamda darsdan ko'zda tutilgan maqsadga to'liq erishishni ta'minlash uchun maqsadga muvofiq bo'lgan interfaol usullarni to'g'ri tanlash;

- interfaol mashg'ulot ishlanmasini sifatli tayyorlash;
- interfaol mashg'ulotning har bir elementi o'rganilayotgan mavzu bilan bog'liq bo'lishini ta'minlash;

- mashg'ulotlar mavzusi va mazmunini so'nggi ilmiy-nazariy ma'lumotlar asosida belgilash;

- zamonaviy yuqori samarali metodlarni qo'llash;
- o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini oldindan aniqlash va shunga mos darajadagi interfaol mashg'ulotlarni o'tkazish;

- interfaol mashg'ulot uchun yetarlicha vaqt ajrata bilish va boshqalar.

Ta'lim jarayonini innovatsion metodlardan foydalanib tashkil etish uchun avvalo darsning rejasi va loyihasi aniq ishlab chiqilishi zarur.

Dars loyihasini tuzishda o'qituvchi o'zining ish shakllari va o'quvchilarning ko'nikmani egallash jarayonidagi ishlari doirasini aniq belgilab olishi lozim. Shuningdek, u qanday o'qitish metodlaridan foydalanishi ham muhim ahamiyatga ega. Metod tanlashda ko'proq interaktiv metodlarga e'tiborni qaratish ta'lim samaradorligini oshiradi.

(Interaktiv so'zi inglizcha – interaction, ya'ni, inter – aro, o'zaro, act – harakat ma'nosini anglatadi.) Interaktiv usullar – bu o'zaro harakat, ya'ni hamkorlik asosida o'qitish demakdir. Interaktiv usullarning 4 asosiy turi mavjud. Bular:

- kognitiv usullar;
- o'yinlar, eksperimental faoliyat;
- ishbilarmonlik o'yinlari, modellashtirish;
- amaliyot orqali o'qitish, bevosita faoliyat.

Interaktiv usullarning barchasida ham o'qituvchi va o'quvchi faoliyati o'rtasidagi hamkorlik, o'quvchining ta'lim jarayonidagi faol harakati ko'zda tutiladi. Masalan, biror bir mavzuni o'rgatishda uni modellashtirish qismida o'qituvchi o'quvchilarga modelni namoyish qilish oldida “Aqliy hujum” metodidan foydalanishi mumkin. YA'ni o'quvchilar qo'yilgan muammoni qanday tushunishlari va ko'nikmani qanday egallashlari mumkinligi ulardan so'ralib, ularning fikrlari umumlashtiriladi. Bunda o'quvchilar fikri mutlaqo tanqid qilinmaydi. Amaliy boshqaruv qismida o'qituvchi “Hamrohingga o'rgat” metodidan foydalanishi mumkin. Bu metod darsni optimal tashkil etishga imkoniyat yaratib, o'quvchilarning o'z faoliyatini tanqidiy nazorat qilish va xatolarni bartaraf etishga o'rgatadi. Uni qo'llash quyidagicha:

- Sinf birinchi va ikkinchi hamkor qismlarga bo'linadi.
- Darsni o'tish modelidan foydalanib birinchi hamkor ikkinchisiga, ikkinchi hamkor esa birinchisiga modeldagi qismlarni o'rgatadi.
- O'qituvchi xohlovchilarga ta'lim metodlari vositasida model qismlarini avval tushuntiradi keyin ko'rsatadi. O'quvchilar o'qituvchi aytgan va ko'rsatganlarini takrorlaydilar va bajaradilar.

- O'qituvchi sinfni nazorat qilish uchun o'ziga ixtiyoriy 2 nafar hamkorni tanlaydi. O'qituvchi o'z hamkorlariga modelni bosqichma-bosqich bajartirib ko'radi. Tushunmaganlarini tushunib o'rganishlariga yordam beradi.

- O'qituvchi sinfdagi hamkorlarga birinchi qismni bir-birlariga o'rgatishlari va bajarishlarini aytadi. Ularni ishlarini nazorat qilib, kamchiliklarni bartaraf etishga yordamlashadi. Shundan keyingina navbatdagi bosqichgacha o'tiladi. O'qituvchining hamkorlari esa sinfni nazorat qilishga o'qituvchiga yordamlashadilar.

- Bu ish usuli modelning boshqa qismlarini ham bajarishda davom etadi. Bu o'quvchilarni bir-biriga va o'ziga talabchan bo'lishga, xatolarni o'z vaqtida bartaraf etishga, ishni tanqidiy baholay bilishga o'rgatadi.

Tushunchalarni tekshirishda o'qituvchi turli interaktiv metodlar ("Bumerang", "Charxpalak", "Aql charxi" va boshqalar)dan foydalanishi mumkin. Masalan, "Charxpalak metodi". O'quvchilar guruhlariga bo'linib, ularga topshiriqlar yozilgan varaqa tarqatiladi.

O'quvchilar topshiriqni bajarganlaridan keyin ularning ishlari guruhdagi boshqa o'quvchilarga tarqatildi. Ular tegishli o'zgartishlar kiritganlaridan keyin yana boshqa o'quvchilarga beriladi va shu tarzda o'quvchilarning har birining ishi guruhdagi barcha o'quvchilar qo'lidan o'tadi va oxiri o'ziga qaytadi. Har birlari o'zlari nuqtai nazaridan ishga o'zgartirishlar kiritishlari mumkin. Keyin o'qituvchi to'g'ri javobni ko'rsatadi. Bu usulda o'quvchilar ijodiy fikrlashga, o'z fikrlarini erkin bayon etishga va o'z kamchiliklarini bilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

"Aql charxi" usulida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutq ravonlashadi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi.

Bu o'yinda ikki yoki uchta o'quvchidan iborat guruhchalar ishtirok etiladi. Birinchi o'quvchi mavzuga doir terminlardan birini aytadi. Ikkinchi o'quvchi birinchi o'quvchi aytgan terminni qaytaradi va o'zi ham bitta termin aytadi. Uchinchi o'quvchi avvalgi ikkita terminni qaytaradi va bitta termin qo'shib aytadi. Yana birinchi o'quvchiga navbat keladi, u ham avvalgi uchta terminni qaytaradi va

o‘zi bitta termin qo‘shib aytadi. Qaysi o‘quvchi adashib ketsa yoki aytilgan terminlardan qaytarib aytsa o‘yindan chiqadi. Shu tariqa o‘quvchilar guruhi davom etadi. Bu o‘yinni tashkil etishda maqsad aniq bo‘lishi va o‘quvchilarning qaysi bilim, ko‘nikma va malakalarni egallashlariga e‘tibor qaratilishi muhim. Masalan: sport turlarini ayting:

1-o‘quvchi: futbol

2-o‘quvchi: futbol – voleybol

3- o‘quvchi: futbol – voleybol – boks

1- o‘quvchi: : futbol – voleybol – boks–tennis

2- o‘quvchi: : futbol – voleybol – boks–tennis – karate

3- o‘quvchi: futbol – voleybol – boks–tennis – karate va boshqalar.

O‘quvchi so‘zlarni ketma-ket aytishda xatoga yo‘l qo‘ysa o‘yindan chiqadi. Xuddi shu taxlitda “Sport turlari” va boshqa mavzularini o‘rganishda ham bu o‘yindan foydalanish mumkin. Ayniqsa bu o‘yin darslarni umumlashtirish va takrorlash darslarida qo‘l keladi.

Jismoniy tarbiya darslari jarayonida o‘quvchilarning o‘qish motivini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Chunki motiv o‘quvchilarni ta’lim jarayoniga qiziqtiradi, o‘quvchilarning darsga faol qatnashishga, bilimlarni egallashga undaydi. Interaktiv metodlar o‘qish motivini rivojlantirishga katta yordam beradi. Masalan, “Baxtli tasodif” usuli.

“Baxtli tasodif” usuli orqali mavzu yuzasidan uyga berilgan topshiriqlarni nechog‘lik o‘rganilganligini aniqlash oson bo‘ladi. Buning uchun qog‘ozdan kartochkalar tayyorlanadi va har bir kartochkaga 2-3 tadan savollar qo‘yiladi. Faqat bitta kartochkaga “Yutuq “5” baho” deb yoziladi. Shu yutuqli kartochka kimga tushsa “Baxtli tasodif” sohibi hisoblanadi va bugungi darsda eng yuqori ballni oladi. Savolli kartochkalar olgan o‘quvchilar ham savollarga bergan javoblari asosida baholanadilar. Masalan, jismoniy tarbiya darsida “baxtli tasodif” o‘yini quyidagicha tashkil etilishi mumkin:

“Baxtli tasodif” o‘yini uchun tuzilgan kartochkalar:

Baxtli tasodif – 1

1. Jismoniy tarbiya prinsiplari qaysilar?
2. Jismoniy tarbiya sistemasining asosini nimalar tashkil qiladi?

Baxtli tasodif – 2

1. Jismoniy tarbiyaning xarakterli belgilari?
2. Voleybol qanday sport turi.?

Baxtli tasodif – 3

1. Jismoniy mashqlar ta'sirini aniqlaydigan omillar?
2. Basketbol nim qanday o'ynaladi?

Baxtli tasodif – 4

Yutuq «5» baho

Bunday usullar o'quvchida bilimga ishtiyoq uyg'otadi. O'quvchi darslarga puxta hozirlik ko'rishga intiladi.

Xulosa qilib aytganda interaktiv usullar darsning qiziqarliligi va ta'sirchanligini oshiradi, o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol subyektlariga aylantiradi.

XULOSA

Mustaqil davlatimizning taraqqiyoti ta'limning barcha sohalaridagi kabi jismoniy tarbiya sohasida ham katta islohotlarni talab qiladi. Raqobatbardosh kadrolarni tayyorlash jamiyatning muhim ehtiyojini qondirishning eng zarur shartidir.

Jamiyatning yuqori malakali raqobatbardosh kadrlarga bo'lgan ehtiyojini qondirish uchun boshlang'ich sinfdan boshlaboq tinimsiz izlanish, ta'limning yangi samarali usullarini qidirish va kashf qilish zarur.

Bizning tadqiqotlarimiz asosida turgan konsepsiya ham boshlang'ich ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyani qo'llagan holda o'quvchilarning o'qish motivini o'stirish va ularning fanni o'zlashtirishga qiziqish va ehtiyojini tarbiyalashdir.

Motivning mavjudligi shaxsning o'quv faoliyatga erkin kirishuvi, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida erkin muloqotning shakllanishi va tez til topa bilishini ta'minlashga yordam beradi.

Biz tadqiqotimiz davomida quyidagilarni o'rgandik:

- Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyani qo'llashga oid o'qituvchilarining ilg'or tajribalarini;
- ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyani qo'llashga oid tajribalar juda kam ekanligiga ishonch hosil qildik.

Olib borgan tadqiqotlarimiz bitiruv malakaviy ishimiz farazining to'g'riligini isbotladi. YA'ni jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologilar joriy etilishi, o'qish motivlarini har tomonlama rivojlantirilishi, pedagogik texnologiyaning mohiyatini anglatishga erishilishi, unga doir bilim, ko'nikma va malakalar chuqur egallanilishi va ular ta'lim amaliyotida muvaffaqiyatli qo'llanilishi jismoniy tarbiya darslari jarayonida yuqori samaradorlikka erishishni ta'minlaydi.

Tadqiqotimiz davomida jismoniy tarbiya darslarini takomillashtirishning yangi shakl va usullaridan foydalandik.

Tadqiqotimiz natijasida quyidagi **xulosaga** keldik:

1. Hozirgi davrda ta'limning eng muhim vazifalaridan biri pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilishdir.

2. Jismoniy tarbiya darslari jarayonida o'qish motivlarini har tomonlama o'stirishga e'tibor qaratilsa o'quvchilarning bilim o'zlashtirish jarayonlari samarali bo'ladi.

3. Jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirish zarur. Bu tizim o'quvchi – o'qituvchi hamkorligi asosida o'quvchilarning erkin fikrlashiga yo'l ochib berishga qaravilmog'i lozim.

4. Jismoniy tarbiya darslari jarayonida modulli o'qish usulidan foydalanilsa o'quvchilarning erkin, mustaqil fikrlashiga keng yo'l ochiladi.

5. Jismoniy tarbiya darslarida biz yuqorida tavsiya etgan ish tizimidan foydalansa kutilgan samaraga erishish mumkin, deb hisoblaymiz.

6. Futbol darsining seminar mashgulotlarida ularni nazariy bilimlarni o'qitish jarayonida yangi ta'lim texnologiyalarini tadbiq etish maxsus fanlar mazmunini yangilash ularning asoslari borasida o'quvchilarga chuqur nazariy bilimlar berish, nazariy bilimlar asosida amaliy faoliyat ko'nikma va malakalarini shakllantirish imkonini beradi.

7. Tajriba-tadqiqot jarayonida o'quvchilarda o'z fikrlarini erkin ifodalashlari, axborotlarni tanqidiy qabul qilishlari, jamoada ishlash ko'nikmalari shakllantirildi.

8. Pedagogik texnologiyalar asosida olib borilgan darslar an'anaviy usulda olib borilgan darslarga nisbatan ancha samaraliroq ekan.

9. Biz bu tajribamizda futbol darsining seminar mashgulotlarida pedagogik texnologiyalar asosida olib borilsa maqsadga muvofiq bo'lishini aytib o'tmoqchi edik. Ya'ni talabalarning o'zlashtirish darajalari va darslarga qiziqishlari xamda nazariy bilimlari ham ortdi.

10. Ushbu tadqiqotimizda darslarni noan'anaviy usulda tashkil qilish ham yo'lga qo'yildi.

11. O'quvchilarning nazariy bilimlarni oshirishda keltirib o'tilgan o'yinlarni qo'llanilishi sifatli va samarali o'qitishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»/Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevor.-Toshkent:Sharq nashriyot-matbaa konserni.1997.
2. “2004-2009 yillarida maktab ta’limini rivojlantirishning dalat umummilliy dasturi” to’g’risida Prezident Farmoni // “Ta’lim taraqqiyoti” –2004, 3-son, 26-bet.
3. O'zbekiston Respublikasining “Ta’lim to’g’risida”gi qonuni (1997yil 29 avgustda qabul qilingan) / Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.-Toshkent:O'zbekiston.1997.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Umumiy o’rta ta’limning davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to’g’risida”gi qarori (1999yil, 16 avgust) // Xalq ta’limi j. 1999.№ 5.
5. Karimov I.A.Yuksak malakali mutaxassislar-taraqqiyot omili.Toshkent: O'zbekiston.1995.
6. Karimov I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. –T.: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
7. Karimov I.A. Vatanimizning bosqichma – bosqich va barqaror rivojlanishini ta’minlash - bizning oliy maqsadimiz. T.17. – T.: O‘zbekiston, 2009. – 280 b.
8. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqiroza, O‘zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo‘llari va choralari. – T.: O‘zbekiston, 2009. – 54 b.
9. Karimov I.A. Jahon inqirozining oqibatlarini yengish, mamlakatimizni modernizatsiya qilish va taraqqiy topgan davlatlar darajasiga ko‘tarilish sari. T.18.– Toshkent: O‘zbekiston, 2010. –280b.
10. Karimov I.A. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi / O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining 2010 yil 12 noyabr kuni bo‘lib o‘tgan qo‘shma yig‘ilishidagi ma’ruza // Xalq so‘zi, 2010 yil 13 noyabr.
11. Karimov I.A. Mamlakatimizni modernizatsiya qilish yo‘lini izchil davom ettirish – taraqqiyotimizning muhim omilidir // Xalq so‘zi. 2010 yil 8 dekabr.

12. I.Karimov. Asosiy vazifamiz – vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanyada yuksaltirishdir. Toshken, “O‘zbekiston”, 2010 y.74-75 betlar.
13. Karimov I.A.O‘zbekiston XXI asrga intilmoqda.-Toshkent: O‘zbekiston.1999.
14. Akramov R.A. Игровые и тренировочные нагрузки в футболе. Учебное пособие. Т., изд. Ibn Sino, 2002.
15. Akramov R.A. Yosh futbolchilarni tanlab olish va tayyorlash. Т., изд. Medisina, 1989.
16. Abdullayeva B.S. Fanlararo aloqadorlikda yangi texnologiyalarning o‘rni // “infoCOM.UZ”jur.-Toshkent.: 2005. 7-son.-42-43 betlar.
17. Arnautov V.V., Monaxov V.M. Optimizasiya uchebnogo prosessa.- Moskva: Mixaylkova.MSOP.1997.
18. Azizxadjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.- Toshkent:T.D.P.U.2003. 175-bet.
19. Azizxadjayeva N. «Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat» Т., 2003.
20. Barkomol avlod orzusi / Tuzuvchilar: Sh.Qurbonov,R.Axliddinov, H Saidov.-Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa konserni.1999.
21. Bepalko V.P. Слагаемые педагогической технологии.- Москва: Педагогика.1998.
22. Bepalko V.P. Теоритические основы стандартизации образования // Педагогическое обеспечение государственного стандарта образования.- Москва: IRPO.1994.
23. Bepalko V.P. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва: IRPO, 1996, -336 стр.
24. БҒрибойев А. «Педагогик texnologiya» Т., 2004 у.
25. Volkov L.V. Теория и методика детского и юношеского спорта. К., Olimpiyskaya literatura, 2002.
26. Vulfov B.Z., Ivanov V.D. Основы педагогики.-Москва: URAO.1999.
27. Vertgeymer M. Продуктивное мышление.- Москва: Progress.1997.

28. Guzeyev V.V. Mojno li postroit polnostyu determinirovanny obrazovatelnyy proses // J. Shkolnyye tekhnologii.2000. № 1.
29. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik tekhnologiya asoslari. Qo'llanma.- Toshkent: 2004.
30. Zaysev A.A. Dinamika fizicheskoy i texnicheskoy podgotovlennosti yunyx futbolistov 11-12 let razlichnyx somaticheskix tipov i variantov razvitiya. Atoref. dis. k.p.n. M., 1994.
31. Kurbanov Z.A. Organizasiya uchebno-trenirovochnogo prosessa futbolistov v usloviyax Uzbekistana. Uchebnoye posobiye. T., 2000.
32. Klarin M.V. Lichnostnaya oriyentasiya v nepreryvnom obrazovanii // J. Pedagogika. № 2. 1996.
33. Klarin M.V. Pedagogicheskaya tekhnologiya v uchebnom prosesse.- Moskva: Znaniye. 1999.
34. Kukushin V.S. Babanskiy Yu.K. Pedagogik tekhnologii.-Moskva: Mart, 2004.-336str.
35. Nurimov R.I. Yosh futbolistlarni texnik va taktik tayyorgarligi. T., O'zDJTI nashriyot bo'limi, 2005.
36. Monaxov V.M. Metodologiya pedagogicheskoy tekhnologii akademika V.A. Monaxova.- Moskva: Mixaylovka. MSOP. 1997.
37. Monaxov V.M. Texnologicheskaya karta- pasport proyektiruyemogo uchebnogo prosessa.- Novokuznesk: IPK. 1996.
38. Oliy pedagogika o'quv yurtlarining o'quv jarayoniga pedagogik tekhnologiyalarni tatbiq etishning ilmiy asoslari // Respublika ilmiy-metodik konf. materiallari.- Toshkent: TDPU. 2000.
39. Ochilov M. Yangi pedagogik tekhnologiyalar.- Qarshi. Nasaf. 2000
40. Platonov V.N., Saxnovskiy K.P. Podgotovka yunogo sportsmena. K., izd. Olimpiyskaya literatura, 1988..
41. Pedagogik va axborot tekhnologiyalari: yutuqlar va istiqbollari // Respublika ilmiy amaliy konf.mat.-Toshkent:O'z.PFITI.2003.

42. Podlasiy I.P. Pedagogika.V 2-x tomax.T.1.-Moskva:Gumanitarniy izdatelskiy sentr Vlados.1999.
43. Psixologiya / qisqacha izohli lug'at.-Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU.1998.
44. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar (nazariya va amaliyot).-Toshkent:Moliya nashriyoti.2003.
45. Saidahmedov N.Pedagogik amaliyotda yangi texnologilarni qo'llash namunalari.-Toshkent:RTN.2000.
46. Selevko G.K. Sovremennyye obrazovatelnyye texnologii.-Moskva: Narodnoye obrazovaniya.1998.
47. Slastyonin V.A., Mihiyenko A.I. Selostnyy pedagogicheskiy proses kak obyekt professional deyatel'nosti uchitelya.-Maskva:URAO.1997.
48. Talizina N.Z.. Primeneniye innovatsionnykh metodov v prosesse obucheniye matematike // Trudy mejdunarodnoy nauchnoprakticheskoy konferentsii "Pedagogicheskiye innovatsii v podgotovki uchiteley"-Taoaz:TGPI, 7-8 aprelya 2005. 3-5 str.
49. Tolipov O'.Q.,Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot.Monografiya. Toshkent:"Fan". 2005.
50. Tolipov O'. Tajriba-sinov ishlarida yangi pedagogik texnologiyalar // Xalq ta'limi j. 2000.№ 2
51. Tolipov O'. O'qituvchilar tayyorlashda yangi pedagogik texnologiyalar // Xalq ta'limi j. 1999.№ 2-3.
52. Tolipov O'. Ta'lim:O'qituvchi va o'quvchi faoliyati // Sog'lom avlod uchun j.2000. № 7-8.
53. Щуркова N.Ye. Pedagogicheskaya texnologiya. - Moskva: Pedagogicheskoye obshchestvo Rossii. 2002.
54. Yudin V.V. Skolko texnologii v pedagogike? // j. Shkolnyye texnologii. 1999.№ 3.